

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Krimināltiesisko zinātņu katedra

Bakalaura darbs

Slepkavība pastiprinošos apstākļos

Saņemts _____ katedrā
20__ .g. __. _____

sekretāra(-es) paraksts

Nepilna laika nodaļas
8.semestra studentes
Daces Riekstiņas
dr 09160

Zinātniskais vadītājs
Dr. iur., prof.Uldis Krastiņš

Rīga, 2010

SATURS

Ievads	3
1. Kriminālbildības par nonāvēšanu vēsturiskā attīstība	6
2. Slepkavības jēdziens un pazīmes	13
2.1. Nozieguma objekts un objektīvā puse	15
2.2. Nozieguma subjekts un subjektīvā puse	19
3. Slepkavība pastiprinošos apstākļu veidu analīze	25
3.1. Noslepkavota sieviete, vainīgajam apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī	28
3.2. Slepkavība, kas izdarīta ar sevišķu cietsirdību	30
3.3. Slepkavība, pēc kuras izdarīta līķa apgānīšana	31
3.4. Slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu	32
3.5. Slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu	37
3.6. Slepkavība, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā	41
3.7. Nepilngadīgas personas slepkavība	46
Kopsavilkums	49
Anotācija	51
Izmantotas literatūras un juridisko aktu saraksts	52

Ievads

Noziedzībai ir vēsturiski mainīga parādība. Mainoties sabiedrības raksturam, ekonomiskajai un politiskajai nostādnei, līdzī mainās arī noziedzības tendences. Katru gadu mainās noziegumu skaits un attiecības starp atsevišķiem nozieguma veidiem, mainās nozieguma izdarīšanas apstākļi un paņēmieni. Izmainās arī nozieguma būtība un parādās jauni nozieguma veidi, kas rosina mainīt spēkā esošos normatīvos aktus. Visās sociāli ekonomiskās formācijās, visi to realizācijas modeļi rāda, ka noziedzība ir sabiedrības neatņemama un neizbēgama sastāvdaļa neskatoties uz visām tās izmaiņām.

Katras valsts krimināltiesiskajos normatīvajos aktos noteikta atbildība par noziedzīgiem nodarījumiem, savukārt konstitucionālajos likumos cilvēka tiesības uz dzīvību ir atzītas par tā svarīgākajām tiesībām. Kopš 1998. gada 15.oktobra arī mūsu valsts konstitucionālajā likumā – Satversmē tika izveidota VIII nodaļa „Cilvēka pamattiesības”, kurā tika ietverts pants par to, ka ikviena cilvēka tiesības uz dzīvību aizsargā likums.¹ Arī starptautiskajos normatīvajos aktos, piemēram, ANO 1959. gada Vispārējā Cilvēktiesību deklarācijā, kas Latvijai ir saistoša kopš 1992. gada 24.marta, 3. pantā noteikts, ka ikvienam ir tiesības uz dzīvību.²

Autora izvēlētā tēma - „Slepkavība pastipriņošos apstākļos”, kas tiks veltīta aktuāliem 117. panta piemērošanas jautājumiem.

Bakalaura darba pētījuma priekšmets: kriminālprocesi slepkavības lietās, noziedzīgo darbību kvalifikācija un tendences.

Dotās tēmas aktualitāte: slepkavība ir noziedzīgs nodarījums, kas klasificēts kā sevišķi smags³, par kuru soda ar mūža ieslodzījumu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no desmit līdz divdesmit gadiem un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem, konfiscējot mantu.⁴

Tēmas aktualitātes pamatojums: slepkavība ir noziedzīgais nodarījums, kura sekas ir nevēlīgi traģiskas – cilvēka dzīvības zaudēšana, un tās nekādi nav salīdzināmas ar citām cilvēku tieksmēm – pēc varas, ietekmes un materiālās labklājības, ja tas notiek katrā konkrētā valstī noteiktā krimināli sodāmā veidā.

Salīdzinot ar noziedzīgo nodarījumu sekām, piemēram, mantisko apdraudējumu jomā, cietušās personas nāve izslēdz iespēju atlīdzināt nodarīto kaitējumu ar likumu aizsargātajām

¹ Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 15.10.1998.; stājies spēkā 06.11.1998. // Latvijas Vēstnesis Nr. 308, 1998. gada 23.oktobris, 93. pants

² ANO 1948. gada 10.decembra “Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija” // Cilvēka tiesības. Starptautisko līgumu krājums. 1.sējums (Pirmā daļa). Universālie līgumi. Apvienotās Nācijas Ņujorka un Ženēva, 1994., 2. lpp.

³ Krimināllikums / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 17.06.1998.; stājies spēkā 01.04.1999. // Latvijas Vēstnesis Nr. 199, 08.07.1998., ar grozījumiem, kas stājās spēkā ar 14.10.2009., 7. pants, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=88966>, [22.09.2009.]

⁴ Krimināllikums / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 17.06.1998.; stājies spēkā 01.04.1999. // Latvijas Vēstnesis Nr. 199, 08.07.1998., ar grozījumiem, kas stājās spēkā ar 14.10.2009., 117. pants, <http://www.likumi.lv/doc.php?id=88966>, [22.09.2009.]

cilvēka tiesībām – dzīvībai. Ja ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem nodarītais kaitējums daļēji vai pilnībā var tikt atlīdzināts, tad nonāvēšanas gadījumā šo kaitējumu nav iespējams novērst, jo cilvēka nāvei ir neatgriezeniskas sekas.

Statistikas dati liecina, ka aptuveni 40 % no visām slepkavībām ir tā sauktās sadzīves slepkavības. Atlikušo 60 % izmeklēšanas darbības ir sarežģītākas, it īpaši pasūtījuma slepkavību gadījumos.⁵ Atrast patiesos organizētājus un pasūtītājus, kā arī noskaidrot un pierādīt viņu vainu izdodas samērā reti. Līdz ar to bakalaura darbā autors apskatīs problēmas, kas saistītas arī ar organizēto noziedzību slepkavību jomā.

Krimināllikums nosaka, ka pie atbildības ir saucama tikai tāda persona, kas ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, – kura ar nodomu vai aiz neuzmanības izdarījusi Krimināllikumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Ņemot vērā šo krimināltiesisko principu un to, ka sankcijas par slepkavību ir ļoti bargas, svarīga ir pareiza noziedzīga nodarījuma kvalifikācija, jo atkarībā no kvalifikācijas tiks noteikts arī atbilstošs sods. Realizējot tiesvedību krimināllietās, noziedzīga nodarījuma pareiza kvalifikācija ir likumības nepieciešams priekšnosacījums. Tas nozīmē, ka katra persona, kura tiek saukta pie kriminālatbildības, atbild stingri pēc krimināllikuma tikai par to noziedzīgo nodarījumu, kuru viņa ir izdarījusi.⁶

Pavisam Krimināllikumā ir iekļauti divpadsmit slepkavību pastiprinošie apstākļi. Jau pats apzīmējums „slepkavība pastiprinošos apstākļos” runā pats par sevi, norādot uz šāda noziedzīga nodarījuma un tā subjekta paaugstinātu sabiedrisko bīstamību. Izstrādājot darbu un izmantojot tiesu prakses materiālus Krimināllikumā norādītajiem slepkavības pastiprinošiem apstākļiem, var secināt, ka šādos apstākļos izdarīto slepkavību īpatsvars ir relatīvi liels un tām ir raksturīga liela nežēlība.

Bakalaura darba autors analizēs kriminālatbildības par nonāvēšanu vēsturisko attīstību, tiks veikts ieskats slepkavības jēdziena analizē. Savukārt atsevišķā daļā tiks apskatīti aktuālākie slepkavības pastiprinošie apstākļi, un ar tām saistītās kvalifikācijas problēmas:

- Noslepkavota sieviete, vainīgajam apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī.
- Slepkavība, kas izdarīta ar sevišķu cietsirdību.
- Slepkavība, pēc kuras izdarīta liķa apgānīšana.
- Slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu.
- Slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu.
- Slepkavība, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā.
- Nepilngadīgas personas slepkavība.

⁵ VP Rīgas reģiona pārvaldes uzskaites grupas apkopoties statistikas dati uz 2008. gada beigām [09.09.2009.]

⁶ Krastiņš U. Mācība par nozieguma satāvu. Rīga, Zvaigzne ABC, 1994., 19. lpp.

Rakstot darbu tiks salīdzināts Krimināllikums, kas stājās spēkā 1999. gada 1.aprīlī, ar Latvijas Kriminālkodeksu, Sodu likumu un ārvalstu krimināllikumiem (Krievijas, Uzbekistānas Republikas, Francijas, Polijas, Holandes, Ķīnas Tautas Republikas), nolūkā risināt ar šā noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju saistītos jautājumus, kas ir arī šā darba uzdevums. Kā arī tiks pētīta pieejamā speciālā literatūra un Latvijas Republikas tiesu prakse.

Darba mērķis: konstatēt tiesību normu, kas reglamentē ar nonāvēšanu saistītos noziedzīgus nodarījumus, to tiesību normu atbilstību praktiskai realizācijai dzīvē un izvirzīt ieteikumus šo tiesību normu uzlabošanai, lai tās realizētu dzīvē.

Noteiktā mērķa sasniegšanai tiks noskaidrots, vai Krimināllikumā ietvertās normas atvieglo tiesībsargājošo iestāžu darbu, vai paredzētā sodu sistēma ļauj efektīvi cīnīties ar noziedzību.

Bakalaura darba autors minētā mērķa sasniegšanai izvirzīja sekojošus uzdevumus:

- 1) noskaidrot slepkavības jēdzienu un tā pazīmes;
- 2) izpētīt slepkavības pastiprinošo apstākļu veidus;
- 3) izpētīt kriminālatbildības par nonāvēšanu vēsturisko attīstību;
- 4) sniegt Krimināllikuma un citu normatīvo aktu, kas apskata pētāmās tēmas aktuālos jautājumus, salīdzinājumu ņemot vērā arī ārzemju praksi.

Bakalaura darbā izvirzīto uzdevumu risināšanai tiks izmantotas analītiskās, salīdzinošās, statistiskās un vēsturiskā pētījuma metodes.

Nolūkā īstenot bakalaura darbā noteiktos uzdevumus, autors izmantos LR normatīvos aktus, ārvalstu tiesību aktus, zinātnisko literatūru, publikācijas, pētījumus, statistiku, interneta resursus, kas apskata pētāmo tēmu, kā arī teorētiskās zināšanas, kas iegūtas studiju laikā.

1. Kriminālbildības par slepkavību vēsturiskā attīstība

Kriminālsodāmu nodarījumu pret personas dzīvību konstatēšanas un sodīšanas sākums ir rodams jau romiešu tiesībās. Tajās sevišķi tika pieminēta slepkavība laupīšanas nolūkā, dedzināšana ar nolūku izdarīt slepkavību, noindēšanas un citi slepkavības veidi. Tomēr romiešu tiesībās nav nekas teikts par nonāvēšanu aiz neuzmanības.

Par sevišķi smagu noziedzīgu nodarījumu Romā tika uzskatīta tuvāko radnieku nonāvēšana (*parricidium*), par ko vainīgais saņēma ne vien bargu, bet arī pazemojošu sodu, piemēram, par tēva slepkavību vainīgais tika sodīts sevišķi bargi: pēc nežēlīgas sišanas vainīgo noslīcināja maisā kopā ar suni, gaili, čūsku un pērtiķi.⁷

Tomēr ne tikai romiešu tiesības pazina slepkavību kā vienu no nozieguma veidiem. Lai gan nav saglabājies daudz vēstures liecību, kas ļautu pilnīgi spriest par Senās Ēģiptes tiesībām, tomēr esošās liecības ļauj spriest par to, ka senie ēģiptieši bija gudra tauta, kuras tiesības tam laikam bija diezgan pilnīgas un ļoti pat attīstītas. Slepkavība arī šajā senajā valstī tika atzīta par sevišķi smagu noziegumu un par to bija noteikts bargs sods, piemēram, Mirušo grāmatā ir dota mirušā standarta aizstāvības runa Dieva priekšā un tā satur vārdus: „Es neesmu melojis tiesas priekšā... neesmu darījis neko aizliegtu... neesmu nevienu mērdējis badā... neesmu nogalinājis un uzkūdījis uz slepkavību...”.

Par slepkavību Senajā Ēģiptē sodīja ar nāvi. Par tīšu nonāvēšanu tika uzskatīti arī gadījumi, kad ārstniecībā netika ievēroti ierastie ārstniecības veidi, ja tā rezultātā ir iestājusies cilvēka nāve. Par tēva slepkavību vainīgais tika sodīts ar bargu sodu – no viņa ķermeņa tika izrauti gaļas gabali, tad vainīgais tika uzlikts uz pīķiem un visbeidzot sadedzināts.⁸

Atšķirībā no romiešu tiesībām, seno ģermāņu tiesībās nav likts akcents uz to, vai nonāvēšana izdarīta ar vai bez nodoma. Seno ģermāņu tiesībās galvenais ir tas, vai slepkavība izdarīta atklāti vai slepeni. Par parastām slepkavībām nāves sods nebija paredzēts, bet, tāpat kā romiešu tiesībās, savu radnieku nonāvēšana bija smags noziegums, un par to varēja sodīt ar nāves sodu. Tāpat ar nāves sodu varēja sodīt par slepkavību, kas saistīta ar laulāto uzticības pārkāpšanu, kā arī par slepenu nonāvēšanu ar nodomu noslēpt līķi vai noslēpties pašam.

Krievijas tiesībās termins „slepkavība” ir nostiprinājies 19. gadsimta otrajā pusē. Likumdošanas aktā Krievu taisnība („Русская правда”) tā ir apzīmēta kā dvēseles iznīcināšana

⁷ Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов / Отв. ред. проф. И. Я. Козаченко, проф. З. А. Незнамова, доц. Г. П. Новоселов. 3-е изд., изм. и доп. 2001. С. 29.

⁸ Рабовладельческое и феодальное государство и право стран Азии и Африки / Под ред. А. И. Рогожина, Н. Н. Страхова. Харьков, 1981. С. 26.

(„душегубство”), bet 1832. gada Krievijas Impērijas likumu apkopojumā („Свод законов Российской Империи 1832.г.”) kā nāves sagādāšana („смертоубийство”).⁹

Apskatot Krievijas krimināllikumu normu likumdošanas vēsturi, ir secināms, ka Krievijā pirms likumdošanas akta Krievu taisnība („Русская правда”) pieņemšanas bija pazīstami tādi noziegumi kā slepkavības, draudi, zādzības u.c. Tomēr no visiem rokrakstiem, kas saglabājušies līdz mūsdienām, šis, jau minētais likumdošanas akts „Русская правда”, ir pirmais, kurā ietvertas krimināltiesību normas. Tomēr šajā aktā lielāka nozīme bija pievērsta nevis nozieguma subjektīvajām, bet objektīvajām pazīmēm. Netiek vērtēts tas, vai slepkavība izdarīta ar vai bez nodoma, bet gan tas, vai tā bija izdarīta slepeni vai atklāti, godīgā vai negodīgā cīņā, piemēram, nonāvējot otru godīgā cīņā, vainīgajam varēja tikt samazināts sods. Autors konstatēja, ka atšķirībā no citu valstu tā laika likumiem, Krievijā tika noteikts lielāks sods par vīrieša, nekā par sievietes noslepkavošanu. Tāpat, nosakot sodu, tika ņemts vērā vainīgā sociālais stāvoklis. Saimnieks varēja nesodīts nonāvēt savu kalpu, turpretim kņaza kārtas pārstāvja nonāvēšana atkarībā no vainīgā nodarbošanās tika sodīta ar naudas sodu no 12 līdz 80 griveņiem. Par slepkavību neuzskatīja zagļa nonāvēšanu nakts laikā, kad viņš vēl nebija sasiets.¹⁰

Latvijas teritorijā līdz 13. gadsimta sākumam nebija rakstītu tiesību, bet pastāvēja paražu tiesības. Tādēļ arī krimināltiesību elementi veidojušies kā asinsatriebības vai izpirkuma maksas paražas. Agrāko „par vienu nonāvēto – vienu nonāvējumu” aizstāja ar izpirkuma maksas principu.

13. – 16. gadsimta Livonijas Bruņinieku tiesībās par slepkavību bija paredzēti dažādi sodi. Tas bija atkarīgs no tā, kurā brīdī tika noķerts slepkava. Ja vainīgais tika noķerts nozieguma izdarīšanas brīdī, viņu sodīja ar sadauzīšanu uz rata. Ja vainīgo noķēra pēc ilgāka laika – viņam bija iespēja izpirkties. Tāpat varēja sodīt ar izpirkuma maksu par nonāvēšanu aiz neuzmanības. Nosakot sodu par nonāvēšanu, tika ņemta vērā nozieguma subjektīvā puse. Ja slepkavība bija izdarīta ar nodomu, vainīgajam draudēja nāves sods, nocērtot galvu.

Rīgas pilsētas tiesībās, atšķirībā no Bruņinieku tiesībām, noķerot vainīgo slepkavības izdarīšanas vietā, sodīja ar nāvi, nocērtot galvu, bet, ja vainīgais tika notverts vēlāk – to sodīja ar nāvi, sadauzot uz rata.¹¹

1649. gadā Krievijā tika pieņemts Zemes sapulces Nolikums („Соборное Уложение”), kurā atsevišķā nodaļā tika izdalīti nodarījumi, par kuru izdarīšanu vainīgās personas tika sodītas ar nāvi, tajā skaitā, arī par slepkavībām. Šajā dokumentā nodarījuma subjektīvās puses pazīmēm tika iedalīta nozīmīga loma. Izšķirot slepkavību ar nodomu un bez nodoma, Zemes sapulces

⁹ Бородин С.В. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. Москва, 1994. С. 6.

¹⁰ Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов / Отв. ред. проф. И. Я. Козаченко, проф. З. А. Незнамова, доц. Г. П. Новоселов. 3-е изд., изм. и доп. 2001. С. 29 – 30.

¹¹ Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri 1.sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs. – 16.gs. Rīga: [b.i.], 1998., 23., 35 - 37., 249. lpp.

pieņemtais Nolikums pie pēdējiem pieskaitīja aiz neuzmanības izdarītu nonāvēšanu, kuru raksturoja kā tādu, kas izdarīta „bez viltus” un „bez nodoma”. Šādas nonāvēšanas tika atzītas par krimināli nesodāmām. Par svarīgu faktoru, nosakot soda mēru, kļuva apstākļi, kurš no ģimenes locekļiem, kuru bija apdraudējis. Tas noteica soda smagumu, piemēram, sieva, kas nonāvējusi savu vīru, tika ierakta zemē līdz pleciem un tur atradās līdz brīdim, kamēr nomira. Ar nāvi bez jebkādas žēlastības tika sodīti meita vai dēls, kurš nogalinājis savus vecākus. Taču, ja analogiskas darbības izdarīja tēvs vai māte attiecībā uz saviem bērniem, viņi tika sodīti ar cietumsodu uz vienu gadu. Sods tika paredzēts arī par līdzdalību slepkavībā, taču tas bija vieglāks nekā slepkavai.¹²

Papildinājumus 1649. gadā Krievijā pieņemtajam Zemes sapulces Nolikumam („Соборное Уложение”) par noziegumu pret dzīvību sodīšanu, ieviesa Pētera I likumi, it sevišķi viņa izdotie „Kara artikuli” („Артикулы воинские”). Šie artikuli darbojās 18. gadsimta sākumā, vienlaikus ar jau minēto 1649. gada nolikumu, un tie saturēja atsevišķu nodaļu par nāvējošām slepkavībām. Šajā nodaļā tika norobežota tīša slepkavība no nejaušas slepkavības un slepkavības aiz neuzmanības. Jau šajos artikulos tika likti pamati slepkavības līdzvaininieku sodīšanai. Personas, kuras pavēlēja izdarīt slepkavību vai arī palīdzēja to izdarīt, sodīja tāpat kā pašu slepkavu.¹³

Par sodāmu tika atzīta ne tikai citas personas tīša nonāvēšana, bet arī pašnāvība vai tās mēģinājums. Par pabeigtu pašnāvību sodīja, liedzot kristīgu apbedīšanu, un sekas tai bija pirmsnāves rīkojumu neatzīšana. Bet, piemēram, Anglijā līdz pat 1873. gadam ar pašnāvnieka apkaunojošu apglabāšanu (pašnāvnieka apglabāšana atbilstoši reliģiskajai procesijai tika atļauta tikai no 1882.gada) saistījās arī viņa īpašuma konfiskācija. Šāds sods bija pretrunā ar soda individualitātes principu, jo skāra nevis „vainīgo”, bet gan viņa tuvākos radniekus. Par pašnāvības mēģinājumu sodīja ar nāvi, līdz ar to var teikt, ka sods zaudēja savu jēgu, jo tas tikai sniedza rezultātu, kādu ir vēlējies sasniegt cilvēks, kurš mēģinājis izdarīt pašnāvību.¹⁴

1845. gadā Krievijā tika pieņemts „Nolikums par kriminālsodiem un labošanas sodiem.”¹⁵ Šis Krievijas impērijas krimināllikums pakāpeniski stājās spēkā arī Baltijas valstīs. 1885. gadā to izdeva no jauna un jau ar ievērojamiem labojumiem. Tika papildinātas normas par personas nonāvēšanu. Šajā nolikumā tika izstrādāta jauna izpratne par noziegumu un sodu, un tas uzskatāms par pārejas likumu no feodālisma uz kapitālismu.

¹² Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов / Отв. ред. проф. И. Я. Козаченко, проф. З. А. Незнамова, доц. Г. П. Новоселов. 3-е изд., изм. и доп. 2001. С. 30.

¹³ Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов / Отв. ред. проф. И. Я. Козаченко, проф. З. А. Незнамова, доц. Г. П. Новоселов. 3-е изд., изм. и доп. 2001. С. 31.

¹⁴ Mincs P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Otrs pārstrādāts un papildināts iespiedums. Rīga: Latvijas Universitāte, 1939., 286. lpp.

¹⁵ Sodu likumi par krimināliem un pārmācīšanas sodiem. 1885.gada redakcijā. Rīga: Dienas lapas apgādā, 1892.

Daudzi no „Nolikuma par kriminālsodiem un labošanas sodiem” principiem tika iekļauti arī 1903. gadā izdotajos „Sodu likumos”¹⁶ („Уголовное уложение”). Šos sodu likumus Nikolajs II apstiprināja 1903. gada 22.martā un Pirmā pasaules kara laikā, pakāpeniski okupējot Latvijas teritoriju, vācu militārā vara Kurzemē un vēlāk arī Vidzemē ieviesa tos spēkā pilnā apjomā, pielāgojot okupācijas režīma vajadzībām.¹⁷

Šajā nolikumā tika reglamentēta slepkavība un augļa nogalināšana. Vairs netika atzītas par sodāmām pašnāvības, tika nodalītas slepkavības no nonāvēšanas aiz neuzmanības.

1922. gadā tika pieņemts KPFSR Kriminālkodekss. Tā Sevišķajā daļā bija iekļauta nodaļa “noziegumi pret personas dzīvību, veselību, brīvību un cieņu”.¹⁸ Tāpat kā iepriekš, arī šeit tika noteikts, ka ar terminu „slepkavība” jāsaprot gan tīša slepkavība, gan slepkavība aiz neuzmanības. Tika izslēgta kriminālatbildība par slepkavību, kas izdarīta pēc cietušā lūguma līdzjūtības dēļ, tomēr 1922. gada novembrī šāds nodarījums tika atzīts par kriminālsodāmu.¹⁹

Baltijas valstīs, kas ar kara beigām atdalījās no Krievijas, līdzīgi citām jaunajām valstīm, kuras nodibinājās uz priekš kara Eiropas drupām, jautājums par krimināltiesību kodifikāciju pacēlās vispirmām kārtām.²⁰

1918. gada 16.decembrī Latvijas Tautas Padome pieņēma pagaidu nolikumu par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību. Šī nolikuma pirmais pants noteica, ka „Latvijas tiesas un ar tām saistītās iestādes darbojās pēc tiem kritērijiem un Krievijas likumiem, kādi Latvijā bija spēkā līdz 1917. gada 24.oktobrim, krimināllietās pieturoties pie Krievijas sodu likuma krājuma”.²¹

Tādējādi, 1903. gada Krievijas Sodu likumi ar vēlāk izdarītajiem grozījumiem bija spēkā visā Latvijas teritorijā līdz pat 1933. gada 1.augustam, kad to aizstāja Latvijas brīvvalsts pirmais krimināllikums – Sodu likums,²² kurš tiks izstrādāts uz Krievijas Sodu likuma bāzes, ņemot vērā Vācijas un citu valstu likumdošanas praksi un jaunākos sasniegumus krimināltiesību teorijā.²³

Pēc 1903. gada Sodu likumu parauga, arī Latvijas Sodu likumā par slepkavības objektu tika atzīta cita cilvēka dzīvība. Ar jēdzienu „cilvēks” tika saprasta no cilvēka dzimusi būtne, neatkarīgi no tās intelekta attīstības pakāpes.

¹⁶ 1903.gada 22.marta Sodu likumi. Rīga: [b.i.], 1925.

¹⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 1999., 6. lpp.

¹⁸ Пионтовский А.А., Ромашкин П.С., Чхиквадзе В.М. Преступления против личности и её прав. Том 5. Москва, 1971.г. С. 11.

¹⁹ Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов. Москва, 1998. С. 33.

²⁰ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Rīga, 1934., 52. lpp.

²¹ Latvijas Pagaidu Valdības likumu un rīkojumu krājums. Dokuments Nr.10, Rīga, 1919.

²² 1933. gada 24.aprīļa Sodu likums. Rīga: 1934.

²³ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa. Papildināts izdevums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2001., 9. lpp.

Par slepkavības izdarīšanu pēc Latvijas Sodlu likuma vainīgais tika sodīts ar spaidu darbiem uz laiku, ne mazāku par astoņiem gadiem.²⁴

Tika izdalīti arī atsevišķi slepkavību veidi:

1. slepkavība – 429.pants;
2. slepkavība, kura atzīstama par kvalificētu pēc noslepkavotā personas, izdarīšanas veida un nolūka – 430.pants;
3. slepkavība, kura domāta un izdarīta vienā jūtu uzliesmojumā zem stipra dvēseles uzbudinājuma – 432.pants;
4. slepkavība, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas – 433.pants;
5. slepkavība uz nogalinātā noteiktu prasījumu un aiz līdzcietības pret viņu – 434.pants;
6. mātes izdarīta sava ārpus laulības piedzīvotā bērna slepkavība viņam piedzimstot vai tieši pēc tam – 435.pants;
7. līdzdalība pašnāvībā – 436.pants;
8. nonāvēšana aiz neuzmanības – 437.pants u.c.

Par kvalificētu slepkavību uzskatīja gadījumus, kad noslepkavoti tēvs, māte, tuvs radnieks, laulātais, ārvalsts galva vai diplomātiskais pārstāvis, Saeimas vai Ministru kabineta loceklis vai cita valsts varas nesēja dienestpersona, persona, kurai vainīgajam jāpateicas par savu audzināšanu vai uzturēšanu, aizbildnis utt., tāpat arī gadījumus, kad slepkavība izdarīta bandā, amatveidīgi, atkārtojumā, daudzu personu dzīvībai bīstamā kārtā, sevišķi mokošā kārtā utt., mantkārīgā nolūkā vai ar nolūku atvieglināt pavisam cita nozieguma vai smaga nozieguma izdarīšanu utt.²⁵

Jau 1933. gada Sodlu likumā tika paredzēta atbildība par piedalīšanos apvienībā, kura sastādījusies slepkavības izdarīšanai, t.i., persona bijusi grupā, kura izveidojusies, lai izdarītu slepkavību. Par šādu noziegumu bija paredzēts cietuma sods, kas skaitījās viens no bargākajiem sodiem tā laika likumdošanā – Sodlu likuma 431.panta 1.daļa.

Sodlu likums bija spēkā līdz 1940. gada 25.novembrim, kad, sakarā ar Latvijas okupāciju un iekļaušanu Padomju Savienības sastāvā, tika ieviests KPFSR 1926. gada Kriminālkodekss.²⁶ Šajā kriminālkodeksā bija saglabāta 1922. gada KPFSR Kriminālkodeksa sistēma par noziegumiem pret dzīvību. Papildus parastai slepkavībai atsevišķi tika izdalīta slepkavība aiz neuzmanības un slepkavība, pārsniedzot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas.

²⁴ Mīncis P., Ehlerss H., Jakobi P., Lauva J. 1933.gada 24.aprīļa Sodlu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem. Rīga, 1934., 135. lpp.

²⁵ Mīncis P., Ehlerss H., Jakobi P., Lauva J. 1933.gada 24.aprīļa Sodlu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem. Rīga, 1934., 135. lpp.

²⁶ KPFSR Kriminālkodekss ar pārgrozījumiem līdz 1944.gada 15.aprīlim. Maskava: PSRS Tieslietu komisariāta Juridiskā izdevniecība, 1944.

1926. gada KPFSR Kriminālkodekss Latvijas teritorijā bija spēkā līdz tika pieņemts Latvijas PSR Kriminālkodekss, kas stājās spēkā 1961. gada 1.aprīlī.

Atjaunojot Latvijas Republikas neatkarību 1990. gadā, tika noteikts, ka likumdošanas akti, kas līdz tam bijuši spēkā Latvijas teritorijā un nav pretrunā ar 1922. gada Latvijas Republikas Satversmes 1., 2., 3. un 6.pantam, piemērojami arī turpmāk. Līdz ar to Latvijas PSR Kriminālkodekss, kas tika pieņemts 1961. gada 6.janvārī un stājās spēkā tā paša gada 1.aprīlī, nezaudēja spēku pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas.²⁷

Tā ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991. gada 29.augusta lēmumu „Par LPSR likumdošanas aktu piemērošanu Latvijas Republikas teritorijā”,²⁸ 1961. gadā pieņemtais LPSR Kriminālkodekss tika uzskatīts par Latvijas Kriminālkodeksu, un šis normatīvais akts savu spēku zaudēja tikai ar Krimināllikuma stāšanos spēkā 1999. gada 1.aprīlī.²⁹

Līdz pat 1995. gada 21.septembrim Latvijas Kriminālkodeksā nebija dots slepkavības jēdziens. Tas tika ieviests tikai 1995. gada Kriminālkodeksa redakcijā kā „citas personas tīša prettiesiska nonāvēšana”. Tāpat tika nomainīta slepkavību kvalificējošā pazīme - aiz huligāniskām tieksmēm, pret slepkavību, kuru izdarījusi personu grupa.³⁰

Latvijas Kriminālkodeksā noziegumi pret personas dzīvību bija iekļauti trešajā nodaļā “Noziegumi pret personu”.

Atsevišķi tika izdalīti šādi slepkavību veidi:

1. slepkavība bez pastipriņošiem vai mīkstinošiem apstākļiem – 98.pants;
2. slepkavība pastipriņošos apstākļos – 99.pants;
3. slepkavība mīkstinošos apstākļos – 100.pants;
4. slepkavība, kas izdarīta stipra uzbudinājuma stāvoklī – 101.pants;
5. slepkavība, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas – 102.pants;
6. nonāvēšana aiz neuzmanības – 103.pants;
7. novešana līdz pašnāvībai – 104.pants.

Krimināllikumā, atšķirībā no Latvijas Kriminālkodeksa, ir atsevišķa nodaļa par nonāvēšanu. Tajā, bez jau augstāk minētajiem nodarījumiem, ir paredzēta kriminālatbildība arī par slepkavību, kas izdarīta, pārkāpjot personas aizturēšanas nosacījumus. Atsevišķi izdalītas slepkavības pastipriņošos un sevišķi pastipriņošos apstākļos. Tāpat arī nedaudz ir paplašināts minēto apstākļu loks – ja ir noslepkavota persona, vainīgajam apzinoties, ka tā ir bezpalīdzības stāvoklī; ja noslepkavots nepilngadīgais; ja slepkavība bijusi saistīta ar laupīšanu; ja slepkavību izdarījusi persona, kas izcieš mūža ieslodzījumu.

²⁷ Reigase A. Kriminālā likumdošana Latvijā: vakar, šodien un rīt. // Juristu žurnāls Nr. 3, 1995.

²⁸ Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1991., Nr. 33/34.

²⁹ Krimināllikums: Saeimas 1998. gada 17.jūnija likums // Latvijas Vēstnesis Nr.199, 1998. gada 8.jūlijs

³⁰ Latvijas Republikas 1995. gada 21.septembra likums „Grozījumi Latvijas Kriminālkodeksā” // Latvijas Vēstnesis Nr. 154, 1995. gada 6.oktobris.

Izvērtējot tiesiskā regulējuma evolūciju šajā jautājumā, var secināt, ka katru reizi, izdarot jauninājumus, likumdevējs arvien precīzāk izsaka savu attieksmi pret šo apskatāmo noziedzīgo nodarījumu – slepkavību. Mainoties sociālajai situācijai valstī, tiek nomainīti pastiprinošie apstākļi. Sodu likumā slepkavību pastiprinošie apstākļi vispār netika uzskaitīti, tikai komentārā norādīts, kādi apstākļi varētu tikt uzskatīti par kvalificējošiem. Acīmredzot situācija valstī nebija tik kriminogēna kā šodien, jo nebija nepieciešams izdalīt atsevišķus, visbiežāk sastopamos slepkavību pastiprinošo apstākļu veidus.

Pašlaik Krimināllikumā likumdevējs ir iekļāvis lielu skaitu pastiprinošo apstākļu. Ja salīdzina ar citu valstu krimināllikumiem, tad jāsecina, ka Latvijā šo apstākļu skaits ir pietiekoši liels. Tā, piemēram, tikai Uzbekistānas Republikas kriminālkodeksā slepkavības pastiprinošo apstākļu skaits ir lielāks – tie ir septiņpadsmit, bet citās valstīs tas svārstās no trīs līdz trīspadsmit.

Autors uzskata, ka Krimināllikumā nemaz nav nepieciešams norādīt visus apstākļus, kādi var būt, izdarot slepkavību, un tas arī nav iespējams, jo katrs cilvēks ir individuāls un visas situācijas nav paredzamas. Likumā tiek iekļauti visbiežāk sastopamie gadījumi un tādi, kas patiešām ir sabiedrībai ļoti bīstami.

Pašlaik Latvijā ļoti palielinās noziedzīgu nodarījumu skaits, kas saistīti ar nelegālu narkotiku apriti. Pilnīgi iespējams, ka turpinoties šādai situācijai, palielināsies arī slepkavību skaits, kas izdarītas saistībā ar narkotikām, un likumdevējam būs jāiekļauj vēl kāds pastiprinošs apstākļis, tāpat kā tas ir jau saistībā ar laupīšanām un izvarošanām.

2. Slepkavības jēdziens un juridiskā analīze

„Slepkavība ir tīša prettiesiska citas personas dzīvības atņemšana”.³¹ Šādu slepkavības jēdziena skaidrojumu ir devis Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnums ar savu 1992. gada 24.februāra lēmumu Nr.1 „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām”, jo Latvijas Kriminālkodekss līdz tam slepkavības jēdzienu nebija izskaidrojis.

Ar Latvijas Republikas 1995. gada 21.septembra likumu „Grozījumi Latvijas Kriminālkodeksā”, Latvijas Kriminālkodeksa 98.pantā tika dota slepkavības definīcija, norādot, ka tā ir citas personas tīša prettiesiska nonāvēšana. Šāda slepkavības definīcija tika saglabāta arī Krimināllikumā, kas stājās spēkā 1999. gada 1.aprīlī.

Salīdzinot citu valstu normatīvos aktus – Krievijas Federācijas³², Polijas Republikas³³, Holandes³⁴, Francijas³⁵, Ukrainas³⁶, Uzbekistānas Republikas³⁷, Ķīnas Tautas Republikas³⁸, Lietuvas³⁹, autors secināja, ka slepkavības jēdziens ir dots tikai Krievijas Federācijas, Francijas, Holandes un Ukrainas kriminālkodeksos.

Krievijas Federācijas Kriminālkodekss slepkavību definē kā „tīšu nāves sagādāšanu citam cilvēkam”, tāpat arī Francijas Kriminālkodeksā noteikts, ka „tīša nāves sagādāšana citam cilvēkam ir uzskatāma par tīšu slepkavību”,

Ukrainas Kriminālkodeksā ir noteikts, ka „slepkavība ir tīša prettiesiska nāves sagādāšana citam cilvēkam”, bet Holandes Kriminālkodeksā ir noteikts, ka „par parastu slepkavību uzskatāma tīša dzīvības atņemšana citai personai”.

Autors uzskata, ka visās tajās valstīs, kuru kriminālkodeksos (likumos) ir dots slepkavības jēdziena skaidrojums, tas ir visai līdzīgs.

Latvijas Republikas Krimināllikumā noziedzīgi nodarījumi pret personas dzīvību ir iekļauti XII nodaļā un tie tiek iedalīti:

1. slepkavībā, kas tālāk tiek iedalīta citas personas tīšā nonāvēšanā bez pastipriņiem un mīkstinošiem apstākļiem – 116.pants;
2. slepkavībā pastipriņošos 117.pants un sevišķi pastipriņošos apstākļos – 118.pants, slepkavībā mīkstinošos apstākļos – 119. – 122.pants;

³¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga: [b.i.], 2002., 20. lpp.

³² Уголовный Кодекс Российской Федерации. Москва: Юркнига, 2004. С.41.

³³ Уголовный кодекс Республики Польша. Минск: «Тесей», 1998. С.57.

³⁴ Уголовный кодекс Голландии. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. С. 384.

³⁵ Уголовный кодекс Франции. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. С. 170.

³⁶ Уголовный кодекс Украины. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. С. 109.

³⁷ Уголовный кодекс Республики Узбекистан. С изменениями и дополнениями на 15 июля 2001 года. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. С. 136.

³⁸ Уголовный кодекс Китайской Народной Республики. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. С. 160.

³⁹ Lietuvas Republikas Kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmaš krimināltiesības: Iagaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2004., 293. lpp.

3. nonāvēšanā aiz neuzmanības – 123.pants;
4. novešanā līdz pašnāvībai – 124.pants.

Kā jau teikts slepkavības definīcijā, tā vienmēr ir tīšs nodarījums, kuru var izdarīt kā ar tiešu, tā arī ar netiešu nodomu. Slepkavība ir izdarīta ar tiešu nodomu, ja vainīgais paredzēja nāves iestāšanos un to vēlējās, bet slepkavība atzīstama par izdarītu ar netiešu nodomu, ja vainīgais paredzēja nāves iestāšanos un, lai arī nav vēlējies tās iestāšanos, tomēr apzināti pieļāvis to.

Nonāvēšana aiz neuzmanības tiek izdalīta kā patstāvīgs noziedzīgs nodarījums.

Papildus Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992. gada 24.februāra lēmumā Nr. 1 uzsvērts, ka slepkavības mēģinājumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu.

Vēl viena slepkavības pazīme, kas iekļauta slepkavības definīcijā, ir prettiesiska citas personas dzīvības atņemšana. Varētu iebilst, ka cilvēka dzīvības atņemšana jebkurā gadījumā nemaz nevar būt tiesiska, kam principā varētu arī piekrist. Taču var būt gadījumi, kad nonāvēšana var būt tiesiska, piemēram, nāvessoda izpildīšana.

Arī Krimināllikumā ir norādīti apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību un tie ir:

1. personas nonāvēšana nepieciešamās aizstāvēšanās gadījumā, ja nav pārkāptas nepieciešamās aizstāvēšanās robežas – 29.pants;
2. personas nonāvēšana galējās nepieciešamības gadījumā, kad nonāvēšanu nav bijis iespējams novērst un, ja radītais kaitējums ir mazāks nekā novērtais – 32.pants;
3. personas nonāvēšana, to aizurot, ja nav pārkāpti personas aizturēšanas nosacījumi – 31.pants.

Analizējot slepkavības definīcijā minētās pazīmes, jāpiemin, ka nonāvēšana ir citas personas tīša prettiesiska dzīvības atņemšana. Tas nozīmē, ka ne pašnāvība, ne pašnāvības mēģinājums nav krimināli sodāmas darbības, ja vien mēs nerunājam par novešanu līdz pašnāvībai, par ko Krimināllikumā ir paredzēta atbildība. P. Mīncis norāda: „pašnāvības gadījumā sakrīt vienā personā nozieguma subjekts un objekts, ar ko pats nodarījums, par cik tas attiecas uz personu, kļūst juridiski vienaldzīgs”⁴⁰.

Katrs Krimināllikumā paredzētais noziedzīga nodarījuma sastāvs ir subjektīvo un objektīvo pazīmju kopums, kas ir nepieciešams un pietiekams, lai atzītu bīstamu nodarījumu par noteikta veida noziedzīgu nodarījumu.⁴¹

Noziedzīga nodarījuma sastāvā tiek izdalīti četri elementi: objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse. Noziedzīga nodarījuma objektīvo pazīmju kopumā ietilpst pazīmes, kas raksturo tā objektu un objektīvo pusi, bet subjektīvo pazīmju kopumā – noziedzīgā

⁴⁰ Mīncis P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Otrs pārstrādāts un papildināts iespaidums. Rīga: Latvijas Universitāte, 1939., 205. lpp.

⁴¹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 10. – 11. lpp.

nodarījuma subjektu un subjektīvo pusi raksturojušās pazīmes, kas tad arī tiks apskatītas darba turpmākajā gaitā.

2.1. Nozieguma objekts un objektīvā puse

Noziedzīga nodarījuma objekts ir katra noziedzīgā nodarījuma sastāva neatņemams elements, tādēļ tā noteikšanai ir svarīga nozīme, lai pareizi varētu kvalificēt nodarījumu un noteikt sodu. Noziedzīga nodarījuma objekts ir valsts, sabiedrības, atsevišķu kolektīvu un cilvēku intereses, kas tiek apdraudētas un kuras aizsargā Krimināllikums.

„Ar noziedzīgu nodarījumu apdraudētais objekts lielā mērā var palīdzēt rast nodarījumam sabiedriski politisku novērtējumu un līdz ar to noteikt arī nodarījuma kaitīguma pakāpi. Tātad, jo nozīmīgāks ir noziedzīgā nodarījuma objekts, tas ir, ar Krimināllikumu aizsargātā interese, jo kaitīgāks ir pats noziedzīgais nodarījums”.⁴²

Krimināltiesībās izšķir trīs noziedzīga nodarījuma objektu veidus – vispārējo, grupas jeb speciālo un tiešo objektu.

Vispārējais noziedzīgā nodarījuma objekts ir kopīgs visiem nodarījumiem – tas ir visu interešu kopums, ko aizsargā Krimināllikums.

Grupas noziedzīgā nodarījuma objekts ir tādas pašas vai viena veida un savstarpēji saistītas intereses, kuras apdraud vesela nodarījumu grupa. Šis objekts dod pamatu izveidot Krimināllikuma sevišķās daļas sistēmu un klasificēt krimināltiesību normas pēc apdraudēto interešu rakstura. Tādus noziedzīgus nodarījumus kā slepkavība, miesas bojājumu nodarīšana, izvarošana vieno tas, ka tie apdraud vienotu objektu – personas intereses. Veidojot Krimināllikuma XII nodaļu „Nonāvēšana”, par pamatu izmantots viens grupas objekts – ar likumu aizsargātā cilvēka dzīvības interese.

Tiešais noziedzīga nodarījuma objekts ir tās intereses, ko apdraud konkrēta veida nodarījums. Slepkavības tiešais objekts ir konkrēta cilvēka, kuru apdraud konkrētais noziedzīgais nodarījums, dzīvība, jeb ar likumu aizsargātās cilvēka dzīvības intereses. Cilvēka dzīvību aizsargā Latvijas Republikas pamatlikums, Latvijas Republikas Satversmes 93.pantā nosakot, ka „ikviena tiesības uz dzīvību aizsargā likums”.⁴³ Likums sargā cilvēka dzīvību, neatkarīgi no viņa dzimuma, vecuma, sociālā stāvokļa, reliģiskās pārliecības, veselības stāvokļa un citiem apstākļiem.

Juridiskajā literatūrā jautājumā par cilvēka dzīvības sākuma momentu dažādos laika periodos ir izteikti visumā dažādi viedokļi.

⁴² Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 34. lpp.

⁴³ Latvijas Republikas Satversme. 15.02.1922. (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 1998. gada 23.oktobrim), // Latvijas Vēstnesis Nr.308, 1998.

Piemēram, autori – M.Grodzinskis un M.Šargorodskis uzskatīja, ka par cilvēka dzīves sākuma momentu uzskatāms brīdis, kad jaundzimušais uzsācis patstāvīgu eksistenci, t.i., sācis elpot vai vismaz pilnīgi atdalījies no mātes miesām (pārgriezta nabas saite), savukārt autori: M.Anijancs, M.Blūma, E.Pobegailo, un B.Utevskis puda viedokli, ka cilvēka dzīve atzīstama par sākušos ar fizioloģisko dzemdību sākuma brīdi vai ar dzemdību sāpju sākšanos. S.Raškova rakstīja, ka par cilvēka dzīves sākumu uzskatāms jau pats bērna dzimšanas, t.i., pakāpeniskas parādīšanās process. Ņemot vērā to, ka fizioloģiskās dzemdības ir process, kurš var ilgt pat vairākas stundas, kad māte un bērns vēl ir viens vesels, par pareizāku tiek uzskatīts tādu autoru kā A.Žižilenko, A.Ignatova, J.Krutova, B.Sarijeva un T.Gluharevas viedoklis, ka par cilvēka dzīves sākumu ir uzskatāma bērna parādīšanās dzemdību procesā un atdalīšanās no mātes miesām, jo sākot ar šo brīdi tas var tikt apdraudēts.⁴⁴

Latvijā spēkā esošais Krimināllikums sargā cilvēka dzīvību jau pašā piedzimšanas procesā, kad bērns vēl nav uzsācis patstāvīgu eksistenci. Iedarbojoties uz dzimstošu bērnu, personas apziņa, kā norāda N.Zagorodņikovs, satur priekšstatu nevis par augli un grūtniecības pārtraukšanu, jo to jau ir pārtraukušas sākušās dzemdības, bet gan aptver tādas darbības kā dzīva bērna iznīcināšana, kā slepkavība.

Pēc Latvijā esošās prakses par dzīvības sākuma momentu ir pieņemts uzskatīt brīdi, kad fizioloģisko dzemdību procesā auglis sāk parādīties no dzemdību ceļiem un atdalīties no mātes miesām, jo tieši ar šo brīdi likumdevējs aizsargā cilvēka dzīvību kā noteiktu sociālu vērtību,⁴⁵ kam piekrit arī autors. Šeit jāpiebilst, ka likumdevējs aizsargā arī vēl nedzimušu bērnu, paredzot kriminālatbildību par neatļauta aborta izdarīšanu – Krimināllikuma 135.pants, un piespiešanu izdarīt abortu – Krimināllikuma 136.pants.

Par dzīvības beigu momentu ir uzskatāma cilvēka bioloģiskā nāve, kad iestājas organisma dzīvības funkciju neatgriezenisks zudums, kas nav novēršams ar intensīvām terapijas metodēm.⁴⁶ Ar cilvēka nāvi tiek pārtraukta viņa dzīvības krimināltiesiskā aizsardzība. Tādēļ svarīgi ir noskaidrot nāves iestāšanās momentu, un nevar runāt par slepkavību, kad kāda persona ar nodomu nogalināt, šauj uz jau mirušu cilvēku. Šādā gadījumā nevar tikt izdarīta slepkavība, jo nav vairs šā noziedzīgā nodarījuma objekta – otras personas dzīvības. Īpašs gadījums ir, kad personai iestājusies klīniskā nāve, t.i., sirdsdarbība ir apstājusies, tomēr nav vēl sācies nervu šūnu sairšanas process, ir vēl iespējams atjaunot dzīvību. Tādēļ, ja pret cietušo vērsas nonāvēšanas nolūkā, kad viņš atrodas klīniskajā nāvē, šis nodarījums kvalificējams kā slepkavība, bet klīniskās nāves

⁴⁴ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 28. – 34. lpp.

⁴⁵ Liholaja V. Noziedzīgi nodarījumi pret personu. Mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Universitāte, 1998., 4. lpp.

⁴⁶ Cilvēka audu un orgānu uzkrāšanas, uzglabāšanas un izmantošanas noteikumi: Latvijas Ministru kabineta 2003. gada 15.jūlija noteikumi Nr.398 // Latvijas Vēstnesis Nr. 106, 2003. gada 18.jūlijs.

izraisīšana nolūkā nonāvēt cietušo, ja sekas nav iestājušās no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ – kā slepkavības mēģinājums.⁴⁷

Apdraudot cilvēka dzīvību, vainīgais vēršas pret tām interesēm, kas nodrošina cilvēka tiesības uz dzīvību, kas arī būtu atzīstams par slepkavības grupas jeb speciālo objektu. Savukārt, tiešais šā noziedzīgā nodarījuma objekts būs kādas konkrētas personas dzīvības atņemšana, kā tas redzams zemāk minētajā piemērā.

*Piemēram, kopīgas alkohola lietošanas laikā starp O.R. un T.D. izcēlās strīds dzīvokļa dēļ un aiz greizsirdības. Strīda laikā O.R., paņemot mīklas veltni, trīs reizes iesita T.D. pa galvu. Cietusī pretojās, bet O.R., turpinot savas noziedzīgās darbības, nogrūda T.D. uz grīdas, saķēra ar rokām aiz kakla un sāka viņu žņaugt. Savas darbības viņš turpināja tik ilgi, kamēr saprata, ka T.D. ir mirusi.*⁴⁸

Tātad, šajā konkrētajā gadījumā noziedzīgā nodarījuma objekts – cietušās T.D. dzīvība.

Noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse ir nodarījuma ārējās izpausmes pazīmju kopums, kas tiek realizēts kā prettiesiska uzvedība darbības vai bezdarbības veidā, un nodara kaitējumu ar Krimināllikumu aizsargātām interesēm vai rada šāda kaitējuma nodarīšanas reālas briesmas.⁴⁹

Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse ārēji var izpausties kā darbība, t.i., personas aktīva, kaitīga un prettiesiska uzvedība, kas pauž šīs personas apzinātu gribu, un tā vērsta pret noziedzīgā nodarījuma objektu, nodarot vai radot draudus nodarīt kaitējumu ar Krimināllikumu aizsargātām personas interesēm. Noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse var izpausties arī kā bezdarbība, t.i., apzināta, personas gribai atbilstoša pasīva, kaitīga un prettiesiska uzvedība, kas izpaudusies tādējādi, ka persona nav pildījusi viņai uzliktos tiesiskos pienākumus, ar ko nodarīts vai varējies tikt nodarīts kaitējums ar Krimināllikumu aizsargātām personas interesēm.⁵⁰

Noziedzīga nodarījuma objektīvai pusei ir noteicošā loma noziedzīga nodarījuma kvalifikācijā.

Slepkavību pastiprinošos apstākļos, tāpat kā slepkavību, par kuru atbildība paredzēta Krimināllikuma 116.pantā un 118.pantā, var izdarīt gan ar darbību, – prettiesisku aktīvu personas uzvedību, gan ar bezdarbību, – prettiesisku pasīvu personas uzvedību. Samērā daudz tādu noziedzīgu nodarījumu, kuru objektīvo pusi raksturo gan darbība, gan bezdarbība – nonāvēšana, miesas bojājumu nodarīšana, ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšana u.c. Mazāk ir noziedzīgo nodarījumu, kas izpaužas vienīgi kā bezdarbība – atstāšana bez palīdzības u.c., kuras

⁴⁷ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums Teorija Prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 155. – 156. lpp.

⁴⁸ Krimināllieta Nr.K04-586/03-4, Rīgas apgabaltiesas arhīvs

⁴⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001.g., 36. lpp.

⁵⁰ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 50. lpp.

kvalificējošie kriminālatbildības nosacījumi ir: personai bija pienākums aktīvi rīkoties saskaņā ar attiecīgām normām un personai bija reālas iespējas aktīvi rīkoties.

Aktīva darbība slepkavības gadījumā tiek izdarīta, lietojot fizisko muskuļu spēku, sitot ar rokām un kājām, žņaudzot, slīcinot, izstumjot no braucoša transportlīdzekļa un tamlīdzīgi, kā arī lietojot ieročus un citus priekšmetus (pistoli, nazi, cirvi, akmeņus u.c.). Slepkavības var tikt izdarītas arī, lietojot dažādus mehānismus, piemēram, sabraucot ar automašīnu vai motociklu, tāpat lietojot indīgas vielas – ķīmikālijas, gāzes. Aktīvas darbība var izpausties arī kā psihiska iedarbība uz cietušo, piemēram, draudi nogalināt, iebiedēšana. Arī cita veida psihiska spiediena izdarīšana uz cilvēku, kuram ir slikta veselība, vāja sirds, var novest pie cietušā nāves iestāšanās. Slepkavības izdarīšanas darbības veida noteikšanai ir ļoti svarīga nozīme noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijā. Ja darbības, piemēram, izpaužas kā sevišķa cietsirdība vai tās ir daudzu personu dzīvībai bīstamas, tad noziedzīgais nodarījums papildus ir jākvalificē arī saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 3. vai 4.punktu.

Kriminālsodāma ir tikai tāda darbība vai bezdarbība, kas ir kaitīga, jo apdraud ar Krimināllikumu aizsargātās intereses, un prettiesiska, jo par to paredzēta kriminālatbildība.

Slepkavības kā noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi veido ne tikai jau minētā darbība vai bezdarbība, bet arī sekas, kādas rodas šīs darbības vai bezdarbības rezultātā (materiāls sastāvs). Slepkavība skaitās pabeigta, ja ir iestājušās noteiktas sekas – cietušā nāve. Cietušā nāve var iestāties uzreiz pēc darbības, kas vērstas uz viņa nonāvēšanu, izdarīšanas, vai arī vēlāk. Tādēļ, lai varētu personu atzīt par vainīgu slepkavības izdarīšanā, ir jākonstatē cēloniskā sakarība starp vainīgā rīcību un nāves iestāšanos. Ja cietušā nāve nav iestājusies, vainīgās personas darbības tiek kvalificētas kā slepkavības mēģinājums.

Cēloniskā sakarība izpaužas tādējādi, ka viena parādība noteiktos apstākļos likumsakarīgi un nepieciešami rada citu parādību. Lai atzītu darbību vai bezdarbību par iestājušos seku cēloni, tai jāatbilst vairākām prasībām:

1. darbībai vai bezdarbībai laika ziņā jānotiek pirms bīstamajām sekām;
2. jākonstatē apstāklis, ka iestājušās sekas ir tieši šīs darbības vai bezdarbības rezultāts;
3. iestājušās sekas ir bijušas neizbēgamas.

Jautājumu par vainīgā darbību cēloniskās sakarības esamību vai neesamību ar sekām, kuras iestājas, nedrīkst risināt kādā nekonkrētā situācijā. Katrā lietā par slepkavību, nepieciešams noskaidrot, vai nāve, kas iestājusies, radusies konkrētu darbību, konkrētu apstākļu rezultātā.⁵¹

⁵¹ Бородин С.В. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. Москва: 1994. С. 21.

Cēloniskā sakarība starp cietušajam atņemto dzīvību – nāves iestāšanos un vainīgā darbībām parasti tiek pierādīta ar tiesmedicīniskās ekspertīzes atzinumiem, personu liecībām un apskates protokoliem.

Piemēram, E.K. dusmās par tēva apvainojumiem, uzgrūda viņu metāla gāzes balonam un tad, ar nodomu to nogalināt, trieca sava tēva galvu pret gāzes balonu un sita viņam pa galvu ar koka pagali, līdz tēvs sāka gārgt. No tiesmedicīniskās ekspertīzes atzinuma izriet, ka cietušā līķim konstatēti smagi miesas bojājumi, kas atrodas cēloņsakarībā ar viņa nāves iestāšanos.⁵²

No šī piemēra secināms, ka cietušā nāve iestājusies tieši E.K. tīšu, aktīvu darbību rezultātā – grūšanas un sišanas rezultātā un tiesmedicīniskās ekspertīzes atzinumā norādīts, ka tieši šīs darbības bijušas par iemeslu cietušā nāvei.

Slepkavības kvalifikācijā ne mazāk svarīga loma ir tādām noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses papildpazīmēm, kā nodarījuma izdarīšanas laiks, vieta un apstākļi (vainīgā noziedzīgo darbību pārtraukšanas iemesls, cietušā un vainīgā attiecības pirms noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas un viņu iepriekšējā izturēšanās), kā arī noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas veids un rīki, kas var liecināt par lietas faktiskajiem apstākļiem.

Piemēram, šādu noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju ietekmē:

1. Krimināllikuma 119.pantā gan izdarīšanas laiks, gan arī apstākļi (slepkavība atzīstama par izdarītu mīkstinošos apstākļos);
2. Krimināllikuma 120. – 122. pantā izdarīšanas apstākļi;
3. Krimināllikuma 117.panta 3. un 4.punktā izdarīšanas veids (vainīgā izmantotie īpašie paņēmieni, metodes);
4. Krimināllikuma 117.panta 1., 2., un 12.punktā personai nodarītais kaitējums (slepkavība atzīstama par izdarītu pastiprinošos apstākļos).

2.2. Nozieguma subjekts un subjektīvā puse

„**Noziedzīga nodarījuma subjekts** ir prettiesisku darbību izdarītusī vai bezdarbību pieļāvusī fiziska un pieskaitāma persona, kura sasniegusi krimināllikumā paredzētu vecumu, un līdz ar to viņu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu ir pamats saukt pie kriminālatbildības.”⁵³

Senajos un viduslaikos pie kriminālatbildības par slepkavības izdarīšanu tika saukti ne tikai cilvēki, bet arī dzīvnieki un pat priekšmeti. Mūsdienu krimināltiesībās par noziedzīga nodarījuma subjektu var būt tikai un vienīgi fiziska persona – cilvēks.

⁵² Krimināllieta Nr.K04-647/03-18, Rīgas apgabaltiesas arhīvs

⁵³ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000., 75. lpp.

Krimināllikuma 12.pants nosaka, ka juridiskas personas nevar būt noziedzīgā nodarījuma subjekti. Juridiskās personas vietā par noziedzīgu nodarījumu atbild tā fiziskā persona, kura kā juridiskās personas pārstāvis izdarījusi noziedzīgo nodarījumu.

Noziedzīga nodarījuma subjektam jābūt apveltītam ar divām obligātām pazīmēm:

1. Personai jābūt pieskaitāmai.

Saskaņā ar Krimināllikuma 13.pantu, pie kriminālatbildības nav saucama persona, kas nodarījuma izdarīšanas laikā atradusies nepieskaitāmības stāvoklī, t.i., psihisko traucējumu vai garīgās atpalcības dēļ nav varējusi saprast savu darbību vai to vadīt.

Nepieskaitāmībai ir juridiskais un medicīniskais kritērijs. No medicīniskā viedokļa, nepieskaitāmības pazīme ir gara slimība, gara darbības pārejoši traucējumi, plānprātība vai kāds cits psihiski slimīgs stāvoklis. Savukārt, nepieskaitāmības juridisko kritēriju raksturo divas pazīmes – intelektuālā (persona nav varējusi apzināties savu darbību) un – gribas pazīme (pat apzinoties savas darbības, persona nav varējusi tās vadīt). Personām, kuras ir atzītas par nepieskaitāmām, tiesa piemēro Krimināllikumā paredzētos medicīniska rakstura piespiedu ārstēšanās līdzekļus. Persona var tikt atzīta arī par ierobežoti pieskaitāmu, kad, saskaņā ar Krimināllikuma 14.pantu, tā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā psihisko traucējumu vai garīgas atpalcības dēļ nav bijusi spējīga visā pilnībā saprast savu darbību vai to vadīt. Šādos gadījumos tiesa var mīkstināt piespriežamo sodu vai šo personu atbrīvot no soda.

2. Personai jābūt sasniegušai vecumu, no kura iestājas kriminālatbildība.

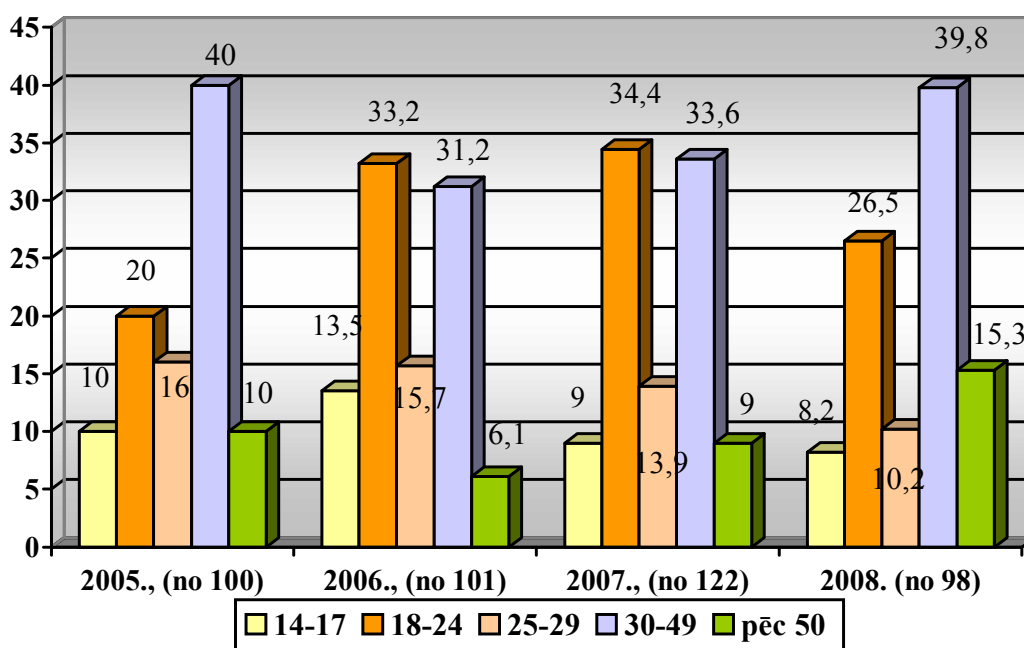
Saskaņā ar Krimināllikuma 11.pantu, pie kriminālatbildības saucama fiziska persona, kura līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, kurš iestājas nākamajā dienā pēc četrpadsmitās dzimšanas dienas. Šis noteikums attiecas uz visiem noziedzīgiem nodarījumiem. Latvijas Kriminālkodeksā bija noteikts, ka pie kriminālatbildības saucamas tikai personas, kuras līdz noziedzīgā nodarījuma izdarīšanai sasniegušas sešpadsmit gadu vecumu. Tomēr bija noteikti izņēmumi, piemēram, par slepkavību pie kriminālatbildības sauca personu, kura sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Pašlaik Krimināllikums neparedz nekādus izņēmumus, uz visiem attiecas nosacījums par saukšanu pie kriminālatbildības no četrpadsmit gadu vecuma. Latvijas Sodu likums, savukārt, paredzēja kriminālatbildību no divpadsmit gadu vecuma, bet Krievijas 1903. gada Sodu likumi pat no desmit gadu vecuma.

Piemēram, 1997. gada 21.maijā I.B. kopā ar savu dēlu D.B., dzimušu 1987.gadā, ieradās pie dēla skolotājas. Pirms došanās pie skolotājas I.B. ielika somā divus cirvjus, nazi, āmuru, šķiltavas, kannu ar degvielu, gatavojoties izmantot tos slepkavības izdarīšanai. Ierodoties pie cietušās, I.B. iedūra skolotājai vairākas reizes ar nazi galvas apvidū, savukārt, I.B. dēls D.B. iedūra cietušajai ar nazi mugurā un rokā. No D.B. un I.B. neatkarīgu iemeslu dēļ cietušās nāve neiestājās. Attiecībā pret I.B. dēlu D.B. krimināllieta tika izbeigta sakarā ar to, ka viņš noziedzīgā

nodarījuma izdarīšanas brīdī vēl nebija sasniedzis vecumu, no kura persona saucama pie kriminālatbildības.⁵⁴

I.B. darbības kvalificējamās saskaņā ar Latvijas Kriminālkodeksa 15.panta 2.daļu un 99.panta 2.punktu, un 210.pantu – par slepkavības mēģinājumu un nepilngadīgas personas iesaistīšanu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Lai gan I.B. dēls D.B. nav atzīstams par noziedzīgā nodarījuma subjektu, vienalga veidojas personu grupa.

Izstrādājot šo darbu, tika izmantoti Rīgas apgabaltiesas arhīva materiāli, kuros ir stājušies spēkā spriedumi par izdarītajām slepkavībām, tādēļ var izdarīt dažus secinājumus noziedzīgā nodarījuma subjekta raksturojumam, kas parādīts 2.1. attēlā.

2.1. attēls. Notiesāto sadalījums pēc vecuma kritērija par slepkavībām, %, 2005. – 2008.⁵⁵

No augstāk redzamā attēla var secināt, ka pētāmā laika posmā vislielākais slepkavību skaits attiecināms uz personām vecuma grupā no 30 – 49 gadiem (144,6 %), otrajā vietā atrodas personas no 18 līdz 24 gadiem (114,1 %).

Policijas apkopotie dati katru gadu apliecina, ka slepkavībā iesaistītās personas visbiežāk ir savstarpēji pazīstamas, un arī nogalinātais ir bijis pazīstams ar noziedzīgā nodarījuma izdarītāju. Pēdējā laikā bieži slepkavības tiek izdarītas aiz skaudības vai atriebības, mantkārības, parādu dēļ vai kādu citu personisku interešu vadītas.

Piemēram, kādā dzīvoklī V.M. lietoja alkoholiskos dzērienus kopā ar savu kopdzīvotāju un dzīvokļa saimnieci J.M. Alkohola lietošanas laikā, uz radušos savstarpēji naidīgu attiecību

⁵⁴ Krimināllieta Nr.K-537/2-1999, Rīgas apgabaltiesas arhīvs

⁵⁵ LR Centrālās statistikas pārvaldes dati, tēma „Sabiedriskā kārtība un tiesu sistēma”, <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>, [12.09.2009.]

*pamata, pēc tam, kad J.M. pateica V.M., ka nevēlas, lai viņš turpina dzīvot viņas dzīvoklī, V.M., nolūkā nogalināt J.M., paņēma dzīvoklī atrodošos cirvi un izdarīja ar to sitienus J.M. pa galvu. Pirmstiesas un tiesas izmeklēšanas laikā tika noskaidrots, ka V.M. slepkavību izdarījis uz pēkšņi radušos naidīgu attiecību un radušās greizsirdības pamata pret J.M.*⁵⁶

Dotajā gadījumā V.M. bija labi pazīstams ar cietušo.

Noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse ir nodarījuma subjekta psihiskā darbība, kas tieši saistīta ar izdarīto, un apvieno vienotā veselā personas psihiskās darbības intelektuālos un gribas procesus. Tā atspoguļo saistību starp personas apziņu un gribu, un viņas izdarīto noziedzīgo nodarījumu.⁵⁷

Lai pareizi konstatētu noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi, jānosaka personas psihiskā attieksme pret bīstamo nodarījumu un arī pret radītajām kaitīgām sekām un cēlonisko sakarību starp tiem.

Atbilstoši likumam, tiek izdalīti šādi noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses elementi: vaina (nodoma vai neuzmanības formā), motīvs un mērķis (nolūks).

Obligāta noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses pamatpazīme ir vaina, kas ir personas psihiskā attieksme nodoma vai neuzmanības formā pret viņas izdarīto bīstamo darbību vai bezdarbību un ar to saistītajām bīstamajām sekām.⁵⁸

Krimināllikuma 8.pants paredz divas vainas formas – nodomu un neuzmanību. Vainas noteikšanai krimināltiesībās ir sevišķi liela nozīme, jo tā likta kriminālatbildības pamatā. Pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Slepkavību, kas ir tīšs noziedzīgs nodarījums, var izdarīt kā ar tiešu, tā arī ar netiešu nodomu.

1992. gada 24.februāra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmuma Nr.1 „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām” 2.punktā dots skaidrojums, ka slepkavība ir izdarīta ar tiešu nodomu, kad vainīgā darbības liecina par to, ka viņš paredzējis nāves iestāšanos, vēlējis to un viņa nodarījuma rezultātā iestājusies cietušā nāve.⁵⁹

Slepkavību var kvalificēt kā izdarītu ar netiešu nodomu, ja vainīgais ir apzinājies savas darbības kaitīgo un prettiesisko raksturu, paredzējis kaitīgās sekas – nāvi un apzināti pieļāvis šo seku iestāšanos.

⁵⁶ Krimināllieta Nr.K04-206/03-12, Rīgas apgabaltiesas arhīvs

⁵⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001., 45. lpp.

⁵⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – pratiskais komentārs. Pirmā Vispārīgā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2003.

⁵⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmuma krājums. Rīga: [b.i.], 2002, 20. lpp.

Nonāvēšanu iespējams izdarīt arī aiz neuzmanības, ja vainīgais ir paredzējis savas darbības vai bezdarbības seku iestāšanās iespēju, tomēr vieglprātīgi paļāvies, ka tās varēs novērst – noziedzīga pašpaļāvība, vai arī vainīgais nav paredzējis kaitīgās sekas, lai gan viņam vajadzēja un viņš varēja tās paredzēt – noziedzīga nevērība.

Tajos gadījumos, kad nav konstatēts, vai cietušā nonāvēšana izdarīta ar nodomu vai aiz neuzmanības, nav konstatētas noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses obligātās pazīmes, tātad, nav arī vaina. Un tas nozīmē, ka nav arī noziedzīgā nodarījuma sastāva.⁶⁰

1992. gada 24.februāra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmums Nr.1 „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām” nosaka, ka stingri jānorobežo slepkavība, kas izdarīta ar nodomu panākt cietušā nāves iestāšanos, no tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšanas, kas bijuši par iemeslu cietušā nāvei – Krimināllikuma 125.panta 3.daļa, kurā noteikts, ka cietušā nāve iestājusies vainīgā neuzmanības dēļ. Kā tīšu smagu miesas bojājumu nodarīšana jākvalificē tāda vainīgā darbība, kad viņa attieksme pret smagu miesas bojājumu nodarīšanu izpaužas nodoma (tieša vai netieša) formā, bet attieksme pret nāves iestāšanos – neuzmanības formā.

1992. gada 24.februāra Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmums Nr.1 „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām” nosaka, ka, noskaidrojot vainīgā nodoma saturu, tiesām jāpamatojas uz izdarītā noziedzīgā nodarījuma apstākļu kopumu un it īpaši jāņem vērā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas veids un rīki, brūču un citu miesas bojājumu daudzums, raksturs un lokalizācija, vainīgā noziedzīgo darbību pārtraukšanas iemesls, vainīgā un cietušā iepriekšējā izturēšanās, viņu savstarpējās attiecības pirms noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas un citi apstākļi, kas var liecināt par viņa nodomu.⁶¹

To apstākļu vidū, kas raksturo noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusi, ir arī noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas mērķis, motīvi un emocijas. Šie kritēriji var darboties kā obligātās noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, piemēram, slepkavība nolūkā slēpt citu noziedzīgu nodarījumu, vai arī var tikt ņemti vērā, nosakot sodu, kā atbildību mīkstinoši vai pastiprinoši apstākļi.

Motīvs ir tas iekšējais pamudinājums, dziņa, tieksme, kas virza personas gribu uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Mērķis (nolūks) ir vēlamais rezultāts, ko persona, kas izdara noziedzīgu nodarījumu, vēlas sasniegt.⁶² Tieši vēlēšanās ir tas moments, kas liecina, ka motīvs un mērķis ir vienīgi tādos noziedzīgos nodarījumos, kurus izdara ar tiešu nodomu. Katru noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts ar nodomu, nosaka noteikts motīvs, kas vienmēr radies pirms nodoma.

⁶⁰ Бородин С.В. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. Москва: 1994. С. 23.

⁶¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga, 2002., 20. lpp.

⁶² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999., 45. lpp.

Nodoms rodas un nostiprinās konkrēta motīva ietekmē. Noziedzīga nodarījuma motīvi var būt dažādi: mantkārība, greizsirdība, atriebība, naids u.c. Noziedzīga nodarījuma mērķis nosaka personas gribu, to virza uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Arī noziedzīga nodarījuma mērķi var būt dažādi: iedzīvošanās, dzīvības atņemšana u.c.

Slepkavība kvalificējama saskaņā ar Krimināllikuma 116.pantu, ja tā izdarīta personisku attiecību dēļ (atriebība, greizsirdība, naids utt.), aiz huligāniskām tieksmēm vai citos tamlīdzīgos gadījumos, ja nav Krimināllikuma 117. – 122.pantā norādīto apstākļu.

Slepkavība, kas izdarīta apstākļos, kas paredzēti Krimināllikuma 117.panta vairākos punktos, jākvalificē atbilstoši visām šajos punktos paredzētajām pazīmēm. Tādēļ svarīgi ir noskaidrot jau minētos noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas mērķus un motīvus.

Mērķim un motīvam var būt noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, kas ietekmē nodarījuma kvalifikāciju, piemēram, slepkavība mantkārīgā nolūkā, kas paredzēta Krimināllikuma 117.panta 9.punktā, vai slepkavība, kas izdarīta nolūkā slēpt citu noziedzīgu nodarījumu vai atvieglot tā izdarīšanu (Krimināllikuma 117.panta 8.punkts).

3. Slepkavību pastiprinošo apstākļu analīze

Likumdevējs pastiprinot atbildību par slepkavību pastiprinošos apstākļos atbilstoši novērtē šādos apstākļos izdarītas slepkavības bīstamību.

Krimināllikuma 48.pantā ir uzskaitīti apstākļi, kurus tiesa var vērtēt kā atbildību pastiprinošus, nosakot vainīgajam sodu. Savukārt, Krimināllikuma 117. un 118.pantā ir vesela virkne apstākļu, kas konkrēti raksturo slepkavības izdarīšanu un kas vērtējami kā pastiprinoši. Krimināllikuma 117.pantā paredzētā slepkavība ir sevišķi smags noziedzīgs nodarījums. Pastāv gadījumi, kad Krimināllikuma 48.pantā minētais atbildību pastiprinošais apstāklis sakrīt ar slepkavības pastiprinošo apstākli, bet, atšķirībā no atbildību pastiprinošā apstākļa, slepkavības pastiprinošais apstāklis izmaina noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju un arī sodu par noziedzīgo nodarījumu.

Šāds Krimināllikuma pants acīmredzot ir iekļauts, lai pastiprinātu atbildību par dažāda veida slepkavībām, kas atšķirībā no slepkavības, kāda paredzēta Krimināllikuma 116.pantā, ir sabiedrībai kaitīgāks un izpaužas dažāda veida cietsirdīgā un ciniskā attieksmē pret cietušo. Par to liecina arī sods, kas noteikts Krimināllikumā par slepkavību pastiprinošos apstākļos – brīvības atņemšana uz laiku no desmit līdz divdesmit gadiem vai mūža ieslodzījums.

Arī Latvijas pirmajā krimināllikumā – Sodu likumā bija iekļauts pants par slepkavību, kas uzskatāma par kvalificētu pēc noslepkavotā personas, izdarīšanas veida un nolūka. Atsevišķi un konkrēti šie kvalificējošie apstākļi netika noteikti, bet uzskatīja, ka šādai slepkavībai var pakļaut gadījumus, kad noslepkavoti tēvs, māte, tuvs radnieks, laulātais, ārvalsts galva vai diplomātiskais pārstāvis, Saeimas vai Ministru kabineta loceklis un cits valsts varas pārstāvis sakarā ar dienesta pienākumu izpildīšanu utt. Tāpat gadījumos, ja slepkavība izdarīta bandā, amatveidīgi vai atkārtojumā, daudzu personu dzīvībai bīstamā kārtā, sevišķi mokošā kārtā, noindējot, no paslēptuves, bez tam vēl mantkārīgā nolūkā vai ar nolūku atvieglināt pavisam cita nozieguma vai smaga nozieguma izdarīšanu.⁶³ Kā redzams, daudzi no šiem kvalificējošiem apstākļiem tikuši iekļauti arī turpmākajos krimināllikumos un ir spēkā arī pašreizējā Krimināllikumā.

Slepkavību, kas izdarīta apstākļos, kas paredzēti vairākos Krimināllikuma 117.panta punktos, kvalificē pēc visām šajos punktos minētajām pazīmēm. Sods nav jānosaka par katru pastiprinošo apstākli atsevišķi, bet šo vairāku apstākļu esamību jāizvērtē, nosakot vainīgajam sodu.

Salīdzinot ar Latvijas Kriminālkodeksu, kas bija spēkā līdz 1999. gada 1.aprīlim, Krimināllikuma 117.pantā ir izdarītas dažas izmaiņas. Trīs punkti, kas bija iekļauti

⁶³ Mincs P., Ehlerss H., Jakobi P., Lauva J. 1933.gada 24.aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem. Rīga, 1934., 135. lpp.

Kriminālkodeksa 99.pantā kā slepkavības pastiprinošie apstākļi, tagad Krimināllikumā ir izdalīti atsevišķā pantā kā slepkavība sevišķi pastiprinošos apstākļos. Tādā veidā likumdevējs vēl vairāk pastiprinājis šā noziedzīgā nodarījuma kaitīgumu, kā arī sodu par šādiem noziedzīgiem nodarījumiem. Kriminālkodeksā vairākos punktos bija apvienoti divi kvalificējošie apstākļi, kas tagad, Krimināllikumā ir izdalīti atsevišķi, katrs savā punktā.

Salīdzinot ar citu valstu krimināllikumiem autors secina, ka Uzbekistānas Republikas Kriminālkodeksā ir iekļauts visvairāk slepkavību pastiprinošo apstākļu. Tā, šā Kriminālkodeksa 97.panta 2.daļā ir septiņpadsmit pastiprinošie apstākļi. Papildus apstākļiem, kas ir iekļauti arī mūsu valsts Krimināllikumā, atrodami arī tādi kvalificējošie apstākļi, kā slepkavība masu nekārtību laikā; slepkavība, kas izdarīta starpnacionālo vai rasu naida motīvu dēļ; slepkavība, kas izdarīta aiz huligāniskām tieksmēm; slepkavība, kas izdarīta reliģisku aizspriedumu dēļ. Tāpat šajā pantā iekļauti apstākļi, kas mūsu valsts Krimināllikumā ir izdalīti atsevišķā pantā kā sevišķi pastiprinoši apstākļi. Par slepkavību, ja konstatēts kāds no šiem pastiprinošiem apstākļiem, Uzbekistānas Republikā paredzēts sods – brīvības atņemšana no piecpadsmit līdz divdesmit gadiem vai nāves sods.⁶⁴ Ukrainas Kriminālkodeksā papildus jau minētajiem pastiprinošiem apstākļiem iekļauta arī pasūtījuma slepkavība.⁶⁵

Bakalaura darba autors apskata noziedzīgo nodarījumu skaitu kopumā, balstoties uz ko tiek veikts salīdzinājums ar noziedzīgo nodarījumu skaitu par slepkavībām, kas parādīts 3.1. tabulā.

Noziegumi	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Reģistrēto noziedzīgo nodarījumu kopskaits	51435	62328	55620	57475	56748
Slepkavības	127	148	117	119	110
Smagi miesas bojājumi	336	231	241	268	188
Izvarošana	242	123	93	100	69
Laupīšana	2163	2248	1468	1441	1516
Zādzība	23924	22790	19639	23639	19696
Īpašuma zādzība no dzīvokļiem	4310	4624	3654	3538	4133
Huligānisms	1014	1064	847	762	582
Narkotisko(psihotropo) vielu neatļauta izgatavošana, iegādāšanās un glabāšana	1049	997	1434	2512	2307

3.1. tabula. Izdarīto noziedzīgo nodarījumu struktūra, 2005. – 2009.⁶⁶

⁶⁴ Уголовный кодекс Республики Узбекистан. С изменениями и дополнениями на 15 июля 2001 года. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. С. 136. – 137.

⁶⁵ Уголовный кодекс Украины. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. С. 109.

⁶⁶ LR Centrālās statistikas pārvaldes datu bāze tēmā „Sabiedriskā kārtība un tiesu sistēma”, <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>, [17.09.2009.]

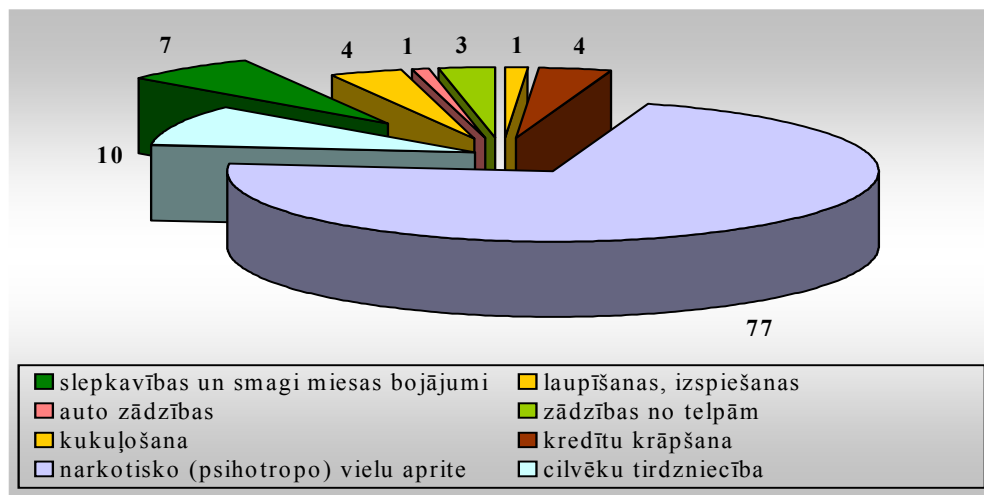
Visā pētāmā laika periodā lielāko daļu no kopējā noziedzīgo nodarījumu skaita aizņem zādzības un laupīšanas. Šie noziedzīgie nodarījumi rada reālus materiālos zaudējumus cietušajām personām un valstij, doto noziedzīgo nodarījumu veidi aizņem vairāk kā 50 % no kopējā izdarīto nodarījumu skaita, pie tam ir vērojama tendence pieaugt.

Tāpat ir redzams, ka pēdējos gados valstī vērojams smagu un sevišķi smagu noziedzīgu nodarījumu skaita pieaugums, tai skaitā arī slepkavību. Jāatzīmē, ka 3.1. tabulā sniegtie dati par slepkavībām aptver visas reģistrētās slepkavības, ne tikai 117.pantā paredzētās darbības. Atsevišķi šis slepkavības veids statistikā nav fiksēts, līdz ar to veikt datu salīdzināšanu tieši slepkavību jomā nav iespējams.

Līdz 2009. gada decembrim Latvijā tika reģistrēti 56748 noziedzīgi nodarījumi, no tiem: huligānisms 582; laupīšanas 1516; **slepkavības 110**; noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar narkotisko vielu, iegādāšanos, glabāšanu, realizāciju 2307; zādzības 19696 un smagi miesas bojājumi 188.⁶⁷

Divos pētāmā perioda pēdējos gados tika veikts nozīmīgs darbs saistībā ar noziedzīgo grupu, to dalībnieku un savstarpējo sakaru apzināšanu, kā arī veiktas vairākas izmeklēšanas un operatīvās darbības, kas vērstas uz organizēto noziedzīgo grupu izjaukšanu, grupu dalībnieku aizturēšanu par izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tikai 2008. gadā pārtraukta 107 (+29) grupu noziedzīgā darbība. Organizēto noziedzīgo grupu noziedzīgā darbība lielākoties ir saistīta ar narkotisko (psihotropo) vielu nelegālo apriti.

2008. gadā pārtraukto noziedzīgo grupu noziedzīgo darbību raksturo 3.2. attēls.

3.1. attēls. Noziedzīgo grupu atklāšanas dinamika, 2008.g.⁶⁸

Tātad var redzēt, ka 2008. gadā tika atklātas septiņas noziedzīgo grupu veiktās darbības, kas saistītas ar slepkavībām un smagu miesas bojājumu nodarīšanu.

⁶⁷Integrētās Iekšlietu Informācijas sistēmas dati uz 31.08.2009, http://www.ic.iem.gov.lv/file.lv_ee.lt/stat_2009_1_..., [31.12.2009.]

⁶⁸Valsts policijas darbības rezultāti 2008. gadā, <http://www.vp.gov.lv/?sadala=189> [24.09.2009.]

Turpmāk autors savā darbā analizē Krimināllikuma 117.pantā paredzētos slepkavības pastiprinošos apstākļus atsevišķi pa veidiem.

3.1. Noslepkavota sieviete, vainīgajam apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī

Krimināllikuma 117.panta 1.punkts

Latvijā Krimināllikums bērna tiesības uz dzīvību aizsargā no brīža, kad sākušās dzemdības – tātad, arī dzimstoša bērna dzīvību, tomēr pastarpināti bērna tiesības uz dzīvību garantē arī šis Krimināllikuma 117.panta 1.punkts. Vēl nedzimuša cilvēka dzīvības apdraudējumu Krimināllikums neatzīst par slepkavību, tādēļ dzīvības atņemšanu sievietei grūtniecei un tās miesās esošam auglim nevar vērtēt kā divu personu slepkavību. Šādā gadījumā tiek apdraudēta ne tikai sievietes dzīvība, bet arī topošā cilvēka auglis. Līdz ar to šis kvalificējošais apstāklis ir iekļauts pie slepkavības pastiprinošiem apstākļiem.

No subjektīvās puses vainīgā psihisko attieksmi pret cietušās nāvi var raksturot gan tiešs, gan netiešs nodoms. Noziedzīga nodarījuma motīvi tā kvalifikāciju neietekmē.⁶⁹

Obligāts kriminālatbildības nosacījums ir grūtniecības fakta apzināšanās. No objektīvās puses vainīgā rīcībā jābūt objektīvām un ticamām ziņām par sievietes grūtniecību⁷⁰ – vizuālie vērojumi, iepazīšanās ar medicīniskās iestādes izdotajiem dokumentiem, pašas cietušās paziņojums utt.

Piemēram, B.P., būdams alkohola reibumā, konflikta laikā par sadzīves jautājumiem ar savu sievu L.P., uz kuru bija arī greizsirdīgs, pagrūda viņu, no kā cietusī nokrita. Uz grīdas guļošajai sievietei, kura bija grūtniecības 25. – 28.nedēļā, B.P. ar zābakos apautām kājām iespēra ne mazāk kā 40 reizes pa dažādām L.P. ķermeņa daļām, tostarp ne mazāk kā 10 reizes vēdera rajonā. Pēc tam B.P. aizgāja, atstājot cietušo guļot uz grīdas. No gūtajiem smagajiem dzīvībai bīstamajiem miesas bojājumiem cietusī L.P. nākamajā dienā slimnīcā mira, un kopā ar māti pārstāja eksistēt arī auglis. B.P. nenoliedza, ka viņš ir zinājis par cietušās grūtniecību.⁷¹

Tiesa pamatoti atzina, ka B.P. ir noslepkavojis sievieti, apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī un ir izdarījis to ar sevišķu cietsirdību, norādot, ka B.P. rīcība – daudzie spērieni ar zābakos apautām kājām pa visu ķermeni un arī vēderu grūtniecei, kura notriekta uz grīdas,

⁶⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski - praktiskais komentārs. Sevišķā daļa. Rīga. Firma „AFS”, 2003., 173. lpp.

⁷⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999., 164. lpp.

⁷¹ Krimināllieta Nr.1-68, 1999., Latgales apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas spriedums

mēģināja kaut kā aizsargāties, liekot vēderam priekšā rokas, cietušās atstāšana bezpalīdzības stāvoklī un aiziešana no mājām norāda uz to, ka viņš apzināti pieļāva sevišķu ciešanu sagādāšanu cietušajai.

Grūtniecības faktam jābūt pierādītam ar ekspertīzes atzinumu, bet grūtniecības ilgums un augļa dzīvotspēja neietekmē noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju. Tāpat svarīgi ir, lai vainīgais būtu zinājis par grūtniecības faktu, un nav nozīmes tam, vai viņš par to bijis pārliecināts. Šim faktam ir jābūt zināmam pirms cietušās nāves un nav svarīgi, vai tas kļuvis zināms, gatavojoties slepkavībai, vai slepkavības laikā.

Lai pareizi kvalificētu noziedzīgu nodarījumu pēc Krimināllikuma 117.panta 1.punkta, jāatceras divi galvenie pamatnosacījumi:

1. vainīgajam jābūt obligāti informētam par to, ka sieviete ir grūtniecības stāvoklī;
2. ja vainīgais bijis maldīgi informēts, tas neizslēdz iespēju kvalificēt noziedzīgu nodarījumu pēc minētā panta.

Agrāk, Latvijas Kriminālkodeksā nebija iekļauta šāda subjektīvā pazīme - apzināšanas par grūtniecības stāvokli. Panta redakcija bija: ja noslepkavota sieviete grūtniecības stāvoklī. Pašlaik no panta redakcijas izriet, ka vainīgajam bijis jāapzinās fakts, ka sieviete ir grūtniece, pretējā gadījumā nodarījumu nevar kvalificēt pēc šā punkta. Bet jau iepriekš, kad spēkā bija Latvijas Kriminālkodekss, Augstākās tiesas Plēnums 1992. gada 24.februāra lēmumā Nr. 1 „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām”, 10.punktā noteica, ka slepkavība pēc šā punkta kvalificējama arī tad, ja vainīgais apzināti pieļāvis, ka noslepkavo grūtnieci.⁷²

Ja nevar pierādīt subjektīvo pazīmi – vainīgā apzināšanos, ka sieviete ir grūtniecības stāvoklī, slepkavība kvalificējama saskaņā ar Krimināllikuma 116.pantu, kaut arī sieviete bijusi grūtniece. Šādā gadījumā tiesa var šo faktu vērtēt kā atbildību pastiprinošu apstākli saskaņā ar Krimināllikuma 48.panta 1.daļas 4.punktu – noziedzīgais nodarījums izraisījis smagas sekas.

Ja vainīgais kļūdījies cietušās personā un sievietes grūtnieces vietā noslepkavo citu sievieti, kas neatrodas grūtniecības stāvoklī, tad šādā gadījumā vainīgais pieļauj faktisko kļūdu un šāds nodarījums kvalificējams kā ideāla noziedzīgu nodarījumu kopība pēc Krimināllikuma 15.panta 4.daļas un 117.panta.1.punkta kā mēģinājums noslepkavot sievieti, kas ir grūtniecības stāvoklī, un kā pabeigts vēl citas sievietes dzīvības apdraudējums pēc attiecīgā Krimināllikuma panta.⁷³

⁷² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga: [b.i.] 1990.- 1995., 135. lpp.

⁷³ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums Teorija Prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 164. – 165. lpp.

Sakarā ar 2002.gada 31.janvārī pieņemto „Seksuālās un reproduktīvās veselības likumu”⁷⁴, sabiedrībā ir raisījušās diskusijas par tēmu, kas īsti uzskatāms par dzīvības sākumu, vai aborti nav ar likumu atļauta slepkavība, jo notiek vēršanās pret vēl nedzimuša bērna dzīvību, un vai tomēr abortus nevajadzētu aizliegt ar likumu.⁷⁵

Autors uzskata, ka aizliegums izdarīt abortus veicinās nelegālu abortu izdarīšanu, kas tikai kriminalizēs šo sfēru, kā arī apdraudēs sievietes veselību. Autors uzskata, ka cīņai pret abortu izdarīšanu, nepieciešams pielietot citus līdzekļus: atbalstīt ģimenes, piešķirot pabalstus utt. Lēmums izdarīt abortu ir tikai un vienīgi pašas sievietes izvēle, ko var ietekmēt saudzīgā veidā, piemēram, psihologa konsultāciju laikā noskaidrojot iemeslu pieņemtajam lēmumam.

Salīdzinot dažādu valstu likumdošanu, autors konstatēja, ka no pētījuma laikā apskatītajiem normatīvajiem aktiem tikai Ukrainas un Uzbekistānas kriminālkodeksos ir iekļauts pants par slepkavību, ja noslepkavota sieviete – grūtniece.

Ukrainas Kriminālkodeksa 115.panta 2.daļas 2.punktā un Uzbekistānas Kriminālkodeksa 97.panta 2.daļas B. punktā ir paredzēta kriminālatbildība par sievietes noslepkavošanu, vainīgajam apzinoties, ka viņa ir grūtniecības stāvoklī. Par šādu noziegumu Ukrainā ir paredzēta brīvības atņemšana uz laiku no desmit līdz piecpadsmit gadiem vai mūža ieslodzījums, bet Uzbekistānā – brīvības atņemšana uz laiku no piecpadsmit līdz divdesmit gadiem, vai nāves sods. Francijas Kriminālkodeksā paredzēta kriminālatbildība, ja nogalināta sieviete, kuras grūtniecība ir acīmredzama vai arī vainīgais zinājis par šo grūtniecību. Tātad arī Francijas Kriminālkodekss nosaka, ka no subjektīvās puses vainīgais ir apzinājies grūtniecības faktu.

3.2. Slepkavība, kas izdarīta ar sevišķu cietsirdību

Krimināllikuma 117.panta 4.punkts

Slepkavība atzīstama par izdarītu ar sevišķu cietsirdību, kad pirms dzīvības atņemšanas vai slepkavības izdarīšanas cietušais tika spīdzināts, mocīts vai notikusi ņirgāšanās par upuri, kā arī, ja slepkavība izdarīta ar tādu paņēmienu, kas vainīgajam apzinoties, bija saistīts ar sevišķu ciešanu sagādāšanu cietušajam.

Piemēram, U.K. nolūkā nogalināt V.P. ieradās pie viņa mājās, iesīta ar cirvi pa galvu tādā veidā apdullinot V.P. Tad lika viņam iet uz pagrabu, kur apsēdināja V.P. uz krēsla, sasēja viņam rokas un kājas, dedzināja dažādus uzrakstus uz V.P. ķermeņa ar metināšanas ierīci, līdz

⁷⁴ Latvijas Republikas 2002.gada 31.janvāra „Seksuālās un reproduktīvās veselības likums”// Latvijas Vēstnesis Nr.27, 2002. gada 19.februāris

⁷⁵ Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.

*V.P. iestājās šoka stāvoklis, bet pēc tam uzvilka viņam galvā celofāna maisu un gaidīja, kamēr iestāsies V.P. nāve.*⁷⁶

No subjektīvās puses slepkavību ar sevišķu cietsirdību var izdarīt gan ar tiešu, gan netiešu nodomu, kad vainīgais apzinās, ka sagādā cietušajam vai viņa tuviniekiem sevišķas ciešanas un vēlas izdarīt slepkavību šādā veidā vai arī apzināti to pieļauj.

Ja slepkavības izdarīta stipra uzbudinājuma stāvoklī, ko izsaukusi vardarbība vai smags goda aizskārumus no cietušā puses, vai arī, ja tā izdarīta, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās robežas vai personas aizturēšanas nosacījumus, kaut arī satur sevišķas cietsirdības pazīmes, tā jākvalificē pēc 120., 121. vai 122.panta, tā kā šo normu konkurences gadījumā priekšroka tiek dota privileģētam sastāvam.

3.3. Slepkavība, pēc kuras izdarīta liķa apgānīšana

Krimināllikuma 117.panta 5.punkts

Slepkavība saistīta ar liķa apgānīšanu, ja tā izpaužas kā ņirgāšanās pār liķi, tā izķēmošana, sadalīšana, dedzināšana, kā kanibālisms un citādi.⁷⁷

*Piemēram, I.R. nogalināja R.M un N.S., pēc kā novietoja viņu ķermeņus dārza mājiņas gruvešos un aizdedzināja tos, kā rezultātā abi liķi pārogļojās. I.R. tika notiesāts par slepkavību, pēc kuras izdarīta liķa apgānīšana.*⁷⁸

Tradicionālajā *homo sapiens* sabiedrībā sastopami divi kanibālisma paveidi, un atšķirība starp tiem ir visai būtiska. Pirmkārt, vienas cilts locekļi var būt citas cilts piederīgos, kas parasti ir agresīva konflikta rezultāts vai pat iemesls. Tāda ir tradicionālā versija par šo paražu, un šī cilvēkēšanas forma nosaukta par „eksokanibālismu”. Otrkārt, cilvēki var būt paši savas cilts locekļus – to sauc par „endokanibālismu”. Katrai no šīm kanibālisma formām nenoliedzami ir pavisam citi motīvi. Abi kanibālisma veidi tikuši pieņemti gandrīz visās pasaules daļās, kur, tagadējo izturēšanās normu neskarti, dzīvoja t.s. „primitīvie” cilvēki. Nevienai ciltij, vai tā būtu nodevusies endokanibālismam vai eksokanibālismam, cilvēka gaļa neietilpa dienišķajā uzturā. Šo gaļu nelieto, lai paēstu – cilvēka gaļas ēšana vispirms ir kāda rituāla sastāvdaļa. Mūsdienās tā vairāk ir cilvēka psihes novirzes iezīme, tieksme nogalināt, lai apmierinātu savas slimīgās vēlmes. Pirmstiesas izmeklēšanas laikā šādos gadījumos parasti tiek nozīmētas tiesmedicīniskās

⁷⁶ VP Rīgas reģiona pārvaldes Olaines iecirknī 2009. gada 16.augustā uzsāktais kriminālprocess Nr. 11352054109 pēc Krimināllikuma 117.panta 4.punkta

⁷⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1996. gada 27.decembra lēmuma Nr. 10 „Par gozījumiem un papildinājumiem Latvijas republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992. gada 24.februāra lēmumā Nr. 1 „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām” 22¹.punkts. – Latvijas Vēstnesis, 1997. gada 12.februāris

⁷⁸ Rīgas apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģija 2006. gada 31.augusta spriedums lietā Nr.K04-384-06/5

ekspertīzes nolūkā noskaidrot vai aizdomās turētais ir pieskaitāms. Slepkavība pastipriņošos apstākļos vienmēr pārsteidz ar savu cinismu un cietsirdību no vainīgā puses attiecībā pret cietušo.

Piemēram, Balvu rajona policijas pārvaldes atbildīgā par sadarbību ar presi Valda Bukovska informē, ka 1951.gadā dzimušais Bērzkalnes pagasta iedzīvotājs Aleksejs apgānīja savas civilsievai līķi. Viņam nozīmēja tiesu psihiatrisko ekspertīzi. Balvu rajona tiesa aizdomās turamajam noteikusi drošības līdzekli – apcietinājumu uz diviem mēnešiem. 1972.gadā dzimušās Nataļjas pazušānu konstatēja viņas tuvinieki. Pēc sievietes radnieces stāstītā noskaidrojās, ka Nataļja apmēram piecus gadus dzīvoja kopā ar draugu Balvu rajona Bērzkalnes pagastā. Abi kopā lietoja alkoholu, reizēm vīrietis vardarbīgi izturējies pret civilsievu. Atklājās arī, ka Nataļja kopdzīves laikā bieži pazudusi un mājās atgriezusies tikai tad, kad civilvīrs viņu uzmeklējis un pierunājis atgriezties. Iztaujājot civilvīru, policijai likās nepārliecinošs viņa izteikums, ka apnicis meklēt civilsievu. Veicot izmeklēšanu, policija guva pierādījumus un apstiprinājumus versijai, ka Nataļja ir mirusi, kaut viņas līķis nav atrasts. Taču nav pamata uzskatīt, ka sieviete būtu nogalināta, jo nav izslēgts, ka viņa ir mirusi dabīgā nāvē. Taču policija guvusi pierādījumus, ka sieviete ir sadalīta un sadedzināta savas lauku mājas vasaras virtuvē. Izmeklēšanas laikā ir atrasti pelni, kas varētu būt radušies dedzināšanas rezultātā, kā arī kaulu fragmenti. Tie nosūtīti ekspertīzei. Policija arī atradusi varbūtējos līķa sadalīšanas instrumentus – malkas cirvi un virtuves nazi.⁷⁹

Tātad, konstatējot līķa apgānīšanas faktu bieži vien nav iespējams noskaidrot, vai nav noticis cits noziedzīgs nodarījums – slepkavība pirms līķa apgānīšanas, kā arī sarežģīti noteikt vainīgo personu, tā kā slepkavību varēja veikt viena persona, bet apgānīšanu – cita.

Savukārt, ja līķis tiek sadalīts, sadedzināts, izķēmts līdz nepazīšanai nolūkā slēpt iepriekš izdarīto noziegumu, nodarījums kvalificējams saskaņā ar 117.panta 5. (slepkavība, pēc kuras izdarīta līķa apgānīšana) un 8.punktu (slepkavība izdarīta nolūkā slēpt citu noziedzīgu nodarījumu vai atvieglot tā izdarīšanu).

3.4. Slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu

Krimināllikuma 117.panta 6.punkts

Šāds kvalificējošs apstāklis tika ieviests līdz ar Krimināllikuma stāšanos spēkā. Līdz tam Latvijas Kriminālkodeksa 99.pantā bija iekļauta tikai atbildība par slepkavību aiz mantkārības.

Slepkavību, kas bija saistīta ar laupīšanu, laikā, kad spēkā bija Latvijas Kriminālkodekss, kvalificēja attiecīgi kā laupīšanu saskaņā ar Latvijas Kriminālkodeksa 141.panta 3.daļu

⁷⁹ Balvu rajonā vīrietis tur aizdomās par civilsievai līķa apgānīšanu. Diāna Odumiņa, 19.maijs (2003) 08:52, <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/regionos/article.php?id=36621>, [12.08.2009.]

(laupīšana, ja tā saistīta ar smagu miesas bojājumu nodarīšanu) un slepkavību saskaņā ar Latvijas Kriminālkodeksa 99.panta 1.punktu (slepkavība aiz mantkārības). Šāds kvalifikācijas risinājums bija noteikts arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992. gada 24.februāra lēmuma Nr.1 „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām” 5.punktā.⁸⁰

Acīmredzot slepkavību, kas saistīta ar laupīšanām, skaits bija diezgan liels, tādēļ likumdevējs uzskatīja par nepieciešamu šo apstākli nosaukt kā atsevišķu pastiprinošo apstākli, izdalot to no citām slepkavībām aiz mantkārības.

Kā norāda U.Krastiņš, lai novērstu dubultu nodarījumu kvalifikāciju un līdz ar to vienkāršotu soda noteikšanu par konkrēto nodarījumu, Krimināllikumā tika izmantota tāda noziedzīgā nodarījuma sastāva uzbūve, ka abu nodarījumu ideālo kopību veidojošo nodarījumu sastāvu pazīmes tika apvienotas vienā, attiecīgi pastiprinot sankciju par šādu vienotu noziedzīgu nodarījumu.⁸¹ Tādā veidā Krimināllikumā tika ieviests jauns punkts – par slepkavību, kas saistīta ar laupīšanu. Tomēr tradicionālā tiesu prakse uzskatīja, ka šie nodarījumi jākvalificē pēc kopības, jo Krimināllikuma 117.panta 6.punktā paredzētais nodarījums neaptver laupīšanas sastāvu, bet tikai norāda uz speciālu kvalificētas slepkavības objektīvās puses pazīmi.⁸²

Sākotnēji tiesu praksē nebija vienotības par to, kā kvalificējama slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu, jo ir sastopami abi varianti: slepkavība kvalificēta pēc Krimināllikuma 117.panta 6.punkta; slepkavība kvalificēta gan saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 6.punktu, gan arī saskaņā ar Krimināllikuma 176.panta 4.daļu.

Profesors U.Krastiņš vienā no publikācijām savā laikā rezumēja: „Krimināllikuma 117.panta 6.punktā paredzētā noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijas risinājumu pamatā ir Krimināllikumā reglamentēts noteikums, ka atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums ir tāds, kam ir viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Atšķirībā no noziedzīgu nodarījumu daudzējādības, atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums jākvalificē atbilstoši tam nodarījuma sastāvam, kas paredzēts Krimināllikuma sevisšķās daļas pantā, panta daļā vai punktā. Tā kā Krimināllikuma 117.panta 6.punktā paredzēts komplicēts atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums, jo tas atbilst viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm, tad tā papildus kvalifikācija saskaņā ar Krimināllikuma 176.panta 4.daļu nav nepieciešama.”⁸³

Uz šo profesora U.Krastiņa teikto atsaucās Policijas akadēmijas docētājs A.Judins, kurš norādīja, ka gan slepkavība, gan laupīšana ir patstāvīgi noziedzīgi nodarījumi. Persona, kas ne tikai atņem cilvēkam dzīvību, bet arī nolaupa mantu, izdara vairāk nekā vienu noziedzīgu

⁸⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga: [b.i.], 2002.

⁸¹ Krastiņš U. Par vienu strīdīgu Krimināllikuma pantu. // Latvijas Vēstnesis. Jurista vārds. 05.12.2000. Nr. 38

⁸² Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Zvaigzne ABC, Rīga, 2001., 66. lpp.

⁸³ Krastiņš U. Par vienu strīdīgu Krimināllikuma pantu. // Latvijas Vēstnesis. Jurista vārds. 05.12.2000. Nr. 38.

nodarījumu. Tādēļ ir loģiski sodīt to par noziedzīgu nodarījumu kopību, nosakot par katru no tiem atsevišķu sodu.⁸⁴

Tādējādi A.Judins puda pilnīgi pretēju viedokli par šā noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju, galvenokārt akcentējot to, ka tiesai jānosaka sods par katru noziedzīgo nodarījumu atsevišķi. Un gadījumā, ja noziedzīgais nodarījums tiks kvalificēts tikai saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 6.punktu, sods noteikti būs mazāks, nekā kvalificējot pēc noziedzīgu nodarījuma kopības, jo tiesa, nosakot sodu pēc noziedzīgu nodarījumu kopības, reti izmanto iespēju saskaitīt noteiktos sodus. Pārsvarā tiek izmantots sodu ietveršanas princips, kad vieglāko sodu iekļauj smagākajā, tādējādi nemaz nepalielinot noteikto sodu.

Kā vēl vienu iemeslu tam, ka slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu, jākvalificē kā noziedzīgu nodarījumu kopība, A.Judins min to, ka pretējā gadījumā tiesa slepkavību, kas saistīta ar laupīšanu, nevarēs minēt kā atkārtotības apstākli gadījumā, ja persona pēc tam izdarīs laupīšanu un viņas darbības nebūs iespējams kvalificēt saskaņā ar Krimināllikuma 176.panta 3.daļu.

Jāatzīmē, ka jautājums par to, kā kvalificēt slepkavību, kas saistīta ar laupīšanu, tiek diskutēts arī krievu juridiskajā literatūrā, kura tāpat izteikti savi viedokļi. Tā, piemēram, B.Volženkins⁸⁵ un N.Lopašenko⁸⁶ uzskata, ka nodarījums kvalificējams tikai kā slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu. Savukārt A.Rarogs⁸⁷ un A.Popovs⁸⁸ savos uzskatos ir vienoti ar tiem tiesību pētniekiem, pēc kuru domām katrs noziedzīgais nodarījums – gan slepkavība, gan laupīšana ir kvalificējams patstāvīgi.

Autors piekrīt profesora U.Krastiņa viedoklim par to, ka gadījumā, ja personas nodarījums tiek kvalificēts pēc abiem minētajiem pantiem – gan kā slepkavība, gan kā laupīšana, persona par vienu noziedzīgu nodarījumu tiek notiesāta divas reizes. Spriedumā, kurā personu notiesā pēc Krimināllikuma 117.panta 6.punkta, tiek aprakstīti visi apstākļi, to skaitā arī laupīšanas izdarīšanas apstākļi, jo Krimināllikuma 117.panta 6.punkts nosaka slepkavības saistību ar laupīšanu, tādēļ šie laupīšanas apstākļi ir jānorāda. Tiesai jāpierāda visi noziedzīgā nodarījuma sastāva elementi – gan slepkavības, gan laupīšanas, pretējā gadījumā slepkavība nebūs kvalificējama kā saistīta ar laupīšanu. Sods tiek noteikts par slepkavību un laupīšanu kā saistītām darbībām. Ja personas darbības papildus tiek kvalificētas arī saskaņā ar Krimināllikuma 176.panta 4.daļu, tiesai atkal jānorāda visi apstākļi, pie kādiem izdarīta laupīšana un arī izdarītās laupīšanas

⁸⁴ Judins A. Par slepkavību, kas saistīta ar citiem noziegumiem. // Latvijas Vēstnesis. Jurista vārds. 19.12.2000. Nr. 40

⁸⁵ Волженкин Б.В. Принцип справедливости и проблемы множественности преступлений по Уголовному кодексу РФ // Законность. 1998., Nr. 12.

⁸⁶ Лопашенко Н.А. Основы уголовно - правового воздействия. Санкт - Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. С. 253.

⁸⁷ Комментарий к Уголовному кодексу РФ с постатейными материалами и судебной практикой. Москва: издательство „Менеджер”, 2001. С. 313.

⁸⁸ Попов А.Н. Убийства при отягчающих обстоятельствах. Санкт - Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. С. 786.

noziedzīgā nodarījuma sastāva elementi. Tiesai atkal jānosaka sods par laupīšanu. Bet sods jau ir noteikts, nosakot to saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 6.punktu. Tādējādi rodas situācija, ka persona par vienu noziedzīgu nodarījumu – laupīšanu – saņem divus sodus, kādu Krimināllikums nepieļauj – persona par vienu noziedzīgu nodarījumu tiek notiesāta divas reizes. Bet ir vēl viens Krimināllikuma 176.panta 4.daļas tulkošanas veids. Likumdevējs raksta: „Par laupīšanu, ja tā izdarīta, lietojot šaujammieročus vai sprāgstošas vielas, vai ja tā saistīta ar smagu miesas bojājumu nodarīšanu cietušajam, vai izraisījusi citas smagas sekas (kursīvs autores)”. Vai likumdevējs nenorāda augšējo robežu – smagu miesas bojājumu nodarīšana, bet citās smagās sekās iekļauj apstākļus, kas ir zemāki pēc sava smaguma par smagu miesas bojājumu nodarīšanu? Šim viedoklim arī ir pamats, jo tad nebūs arī kolīzijas starp Krimināllikuma 117.panta 6.punktu un 176.panta 4.daļu.

Lai atzītu, ka laupīšana un ar to saistītā slepkavība ir atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums, kurš kvalificējams tikai saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 6.punktu, ir jākonstatē, ka:

1. slepkavība un laupīšana ir savstarpēji saistīti noziedzīgi nodarījumi;
2. tos aptvēris vainīgās personas vienots nodoms;
3. tie atbilst viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm.⁸⁹

Noziedzīgo nodarījumu saistība var izpausties dažādos variantos. Jau minētais Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992. gada 24.februāra lēmums Nr. 1 „Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām” nosaka, ka ar slepkavību, kas saistīta ar laupīšanu, jāsaprot slepkavība laupīšanas procesā, kad vardarbība tiek lietota cietušā pretestības pārvarēšanai un noziedzīgā mērķa sasniegšanai, kā arī slepkavība pēc laupīšanas nolūkā to slēpt vai arī aiz attriebības par laupīšanas laikā izrādīto pretošanos.⁹⁰

Acīmredzot problēma šā noziedzīgā nodarījuma pareizā kvalificēšanā bija pietiekoši samilzusi un atšķirīgie spriedumi tiesu praksē bija par iemeslu, lai 2001. gada 14.decembrī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma pieņemtu lēmumu, kurā izskaidrota šī situācija: „Gadījumos, ja vainīgais, nolaupot svešu mantu, lietojis vardarbību, kuras rezultātā iestājusies cietušā nāve un vainīgais tādu rezultātu vēlējis vai apzināti pieļāvis, noziedzīgs nodarījums kvalificējams tikai kā slepkavība, kas izdarīta pastiprinošos apstākļos, pēc Krimināllikuma 117.panta 6.punkta”.⁹¹

⁸⁹ Liholaja V. Vēlreiz par vienu strīdīgu krimināltiesisko normu. // Latvijas Vēstnesis. Jurista vārds. 03.04.2001., Nr. 203

⁹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga: [b.i.], 2002.

⁹¹ Par likuma piemērošanu krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 2001. gada 14.decembra lēmums Nr.3 // Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga: [b.i.], 2002.

Tāpat ir izskaidrots arī A.Judina aktualizētais jautājums par laupīšanas atkārtotību, ja vainīgais pēc slepkavības, kas kvalificēta tikai saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 6.punktu atkal izdara laupīšanu. Plēnums izskaidrojās, ka Krimināllikuma 176.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu atkārtotību veido arī gadījumi, kad noziedzīgie nodarījumi tiek kvalificēti pēc citiem Krimināllikuma pantiem, kuru sastāvs aptver laupīšanu (tai skaitā arī slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu).

Analizējot dažas krimināllietas un pētot tiesas spriedumus, var minēt piemēru, kur A.Z. tika uzrādīta apsūdzība par slepkavību, kas saistīta ar laupīšanu. Tiesas sēdē netika gūts apstiprinājums tam, ka cietusī tika nogalināta ar nolūku piesavināties naudu, kā arī netika gūti pierādījumi tam, ka nauda tika paņemta. Tiesa A.Z. darbības pārkvalificēja uz Krimināllikuma 116.pantu, jo viņa aiz naida, dusmām ar tiešu nodomu izdarīja cietušās slepkavību.⁹²

Kā strīdus jautājumu var atzīmēt arī slepkavības, kas saistīta ar laupīšanu, kvalifikāciju, ja laupīšanai ir kvalificēts sastāvs, t.i., kad laupīšanai ir citi kvalificējošie apstākļi, nekā slepkavībai, piemēram, iekļūstot telpā; pielietojot šaujamieročus (ja pielietošana nenotiek vispārbīstamā veidā); speciālais laupīšanas priekšmets – munīcija, sprāgstvielas utt. Pēc autora domām šis nodarījums jākvalificē pēc kopības kā slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu, un laupīšana kvalificētajā sastāvā.

Tiesu prakses analīze liecina, ka nodarījumi, kas kvalificēti kā slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu, ir izdarīti visai dažādos apstākļos.

Var runāt par situāciju, kad vardarbību pret cietušo pielieto tieši pirms mantas nolaupīšanas vai pašā mantas nolaupīšanas procesā, kā rezultātā cietušais tiek noslepkavots, un kad vardarbības pielietošanas mērķis ir svešas kustamas mantas paņemšana.

Piemēram, A.K. ap pusnakti ieradās sava paziņas K.A. dzīvesvietā, lai slepeni nolaupītu viņam piederošo automašīnu, kas bija novietota mājas pagalmā. A.K. pamanīja, ka K.A. vēl neguļ un ilgāku laiku pavadīja māja pagalmā, bet tad, būdams pārlicināts, ka K.A. ir aizmidzis, ar lauzni, kuru atrada pie mājas stūra, atlauza ieejas durvis un iekļuva mājā, lai iegūtu automašīnas atslēgas. A.K., staigājot pa māju, konstatēja, ka dzīvojamā istabā gulošais K.A. ir pamodies, un ne mazāk kā piecas reizes iesita ar lauzni K.A. pa galvu, nodarot viņam smagus dzīvībai bīstamus miesas bojājumus, no kuriem dažu minūšu laikā iestājās K.A. nāve. Pēc tam A.K. nolaupīja istabā uz galda atrodošās automašīnas atslēgas, mobilo tālruni un kabatas portfeli ar dokumentiem un naudu un tad aizbrauca ar nolaupīto automašīnu.⁹³

⁹² Krimināllieta Nr.K04-626/03-18, Rīgas apgabaltiesas arhīvs

⁹³ Krimināllieta Nr.K05-30, 2001., Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas spriedums

Vairākos pēc Krimināllikuma 117.panta 6.punkta kvalificētajos nodarījumos cietušā nonāvēšana izdarīta jau pēc mantas nolaupīšanas, kad vardarbība var tikt pielietota vai nu ar mērķi paturēt nolaupīto, vai arī lai slēptu izdarīto noziedzīgo nodarījumu.

Piemēram, I.J. nolūkā iegūt naudu alkohola iegādei, ieradās D.B. dzīvesvietā un izrāva no rokām naudas maku, kurā atradās 6 lati un ielika to savā kabatā. Kad D.B. pieprasīja atdot naudas maku, I.J. nogrūda viņu uz grīdas, un, kā secinājusi tiesa, nolūkā tīši nonāvēt, lai varētu paturēt savā valdījumā nolaupīto naudu un lai D.B. nevarētu nevienam paziņot par notikušo vai saukt pēc palīdzības, sāka viņu žņaugt, sasēja rokas un kājas, kā arī iebāza mutē cimdu un vēl ar divieli aizsēja muti, un, ejot prom, ne mazāk kā 2 reizes iespēra ar kāju vēdera rajonā. D.B. tika nodarīti dažāda smaguma miesas bojājumi, bet nāve iestājās no mehāniskās asfiksijas.⁹⁴

Ja laupīšanas uzbrukuma laikā pielietotās vardarbības rezultātā cietušā nāve nav iestājusies no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, bet konstatēts, ka vainīgajam bijis tiešs nodoms to noslepkavot, nodarījums kvalificējams pēc Krimināllikuma 15.panta 4.daļas un 117.panta 6.punkta.

Piemēram, K.R. laupīšanas nolūkā mājas kāpņu telpā uzbruka V.M. un, lai paralizētu viņa iespējamo pretošanos, vispirms iepūta sejā asaru gāzi, bet pēc tam pieprasīja naudu. Kad V.M. izrādīja pretošanos, K.R. izvilka no kabatas līdzaņemto nazi, ar kuru ne mazāk kā 10 reizes iedūra V.M. ķermenī dzīvībai svarīgu orgānu atrašanās vietās. Tūlīt pēc saduršanas K.R. novilka V.M. virsjaku, kuru pārmeklējot, nolaupīja V.M. kabatas portfeli ar naudu - 10 lati un automašīnas aizdedzes atslēgas un mēģināja nolaupīt V.M. piederošo automašīnu GOLF, kas viņam neizdevās, jo, atverot automašīnas durvis, iedarbojās signalizācija. V.M. dzīvība tika glābta, savlaicīgi sniedzot kvalificētu medicīnisko palīdzību.⁹⁵

3.5. Slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu

Krimināllikuma 117.panta 7.punkts

Izvarošana ir viens no smagākajiem un bīstamākajiem noziedzīgajiem nodarījumiem pret sievieti. Tā apdraud sievietes dzimumneaizskaramību un vienmēr ir saistīta ar rupju cietušās pazemošanu.

Par vainīgo izvarošanā kā izpildītājs var būt tikai vīrietis, kas uz noziedzīgā nodarījuma brīdi sasniedzis 14 gadu vecumu, bet kā līdzdalībnieki var būt arī sievietes. Par cietušo var būt sieviete neatkarīgi no viņas vecuma. Izvarošana izpaužas vīrieša dzimumsakaros ar sievieti pret

⁹⁴ Krimināllieta Nr.PAK-102, 2000., Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas spriedums

⁹⁵ Krimināllieta Nr.K05-35, 2002., Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas spriedums

viņas gribu, viņas pretestību pārvarot ar vardarbību. Izvarošanas fakts uzskatāms par notikušu līdz ar dzimumakta uzsākšanas brīdi.

Ar slepkavību, kas saistīta ar izvarošanu, jāsaprot tīša nonāvēšana izvarošanas procesā vai pēc izvarošanas, ar nolūku to slēpt vai atriebties par izvarošanas laikā izrādītu pretestību, aiz sadistiskām tieksmēm, kā arī citu motīvu dēļ, piemēram, ja cietusī draud ziņot tiesībsargājošām iestādēm par vainīgā rīcību. Iespējama arī situācija, kad slepkavība tiek izdarīta izvarošanas mēģinājuma laikā.

Slepkavību nevar uzskatīt kā saistītu ar izvarošanu, ja izvarotā sieviete, atriebjoties, nogalina savu pāridarītāju. Krimināllikums paredz atbildību par tādu slepkavību, kur subjekts ir persona, kura izdarījusi izvarošanu. Par subjektu var būt arī persona, kura tieši nav piedalījies izvarošanā, bet aktīvi palīdzējusi tās izdarīšanā.

Par cietušo var būt ne tikai izvarotā sieviete vai izvarošanas mēģinājuma upuris, bet arī citas personas, piemēram, izvarošanas liecinieki vai personas, kas centušās novērst noziedzīgo nodarījumu.

Slepkavību, ja tā saistīta ar izvarošanu, var izdarīt kā ar tiešu, tā ar netiešu nodomu. Ja slepkavības izdarītājs savu upuri nogalina, lai slēptu izvarošanu vai aiz atriebības par cietušās izrādīto pretošanos, tad šādu slepkavību var izdarīt tikai un vienīgi ar tiešu nodomu. Savukārt, ja cietusī nonāvēta izvarošanas laikā, piemēram, cenšoties pārvarēt pretošanos, tad slepkavības izdarītājs var rīkoties gan ar tiešu, gan netiešu nodomu, apzināti pieļaujot nāves iestāšanās iespēju.

Kā viens no traģiskākajiem piemēriem būtu jāmin bēdīgi slavenais Staņislavs Rogoļevs. 20.gadsimta 80-to gadu sākumā pār Latviju pārlidoja vēsts, ka sievietēm jāklūst uzmanīgākām, jo parādījies seksuāls maniaks. Sākumā prokuratūras un tajā laikā milicijas darbinieki uzskatīja, ka nogalinātās sievietes ir dažādu slepkavu roku darbs, taču uzmanību piesaistīja vairākas nianses: visas noslepkavotās sievietes tika atrastas netālu no dzelzceļa, pārsvarā visām bija sists ar smagu priekšmetu pa kakla skriemeli. Sievietes bija izvarotas, nogalinātas un aplaupītas. Par kādas jaunas sievietes slepkavību milicijas darbinieki aizturēja Jāni Dreimani un vēl divus vīriešus. Laika gaitā J.Dreimanis atzinās. Viņš tika atzīts par vainīgu un viņam piesprieda nāvessodu. Taču kādu dienu milicijā tika saņemta informācija par kādu Staņislavu Rogoļevu, kurš 13.janvāra ielas dzīvoklī uzbrucis sievietei, kura tikai laimīgas sagādīšanās dēļ palikusi dzīva. Pēc saņemtās informācijas, ka noziedznieks slēpjas kādā Stopiņu pagasta mājā, viņš drīz tika aizturēts. Uz viņa sirdsapziņas bija deviņu sieviešu slepkavības, izvarošanas un aplaupīšanas. S.Rogoļevs bija seksuāls maniaks. Viņam patīcis vērot, kā sievietes mokās nāves agonijā. Uz nāvi notiesātais J.Dreimanis tika attaisnots, savukārt, S.Rogoļevam tika piespriests nāvessods, kas tika izpildīts.

Ar šo slepkavības pastiprinošo apstākli saistītie kvalifikācijas jautājumi ir ļoti līdzīgi kā slepkavībai, kas saistīta ar laupīšanu, proti, vai vienmēr ir nepieciešama papildus kvalifikācija saskaņā ar Krimināllikuma 159.panta 3.daļu.

Autors vēlreiz norāda, ka slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu, ir vienots noziedzīgs nodarījums, kā izpaužas slepkavības saistībā ar izvarošanu.

Atkarībā no slepkavībām, kas saistītas ar laupīšanu, kur Augstākās tiesas Plēnums ir izskaidrojis, ka papildus kvalifikācija saskaņā ar Krimināllikuma 176.panta 4.daļu nav nepieciešama, attiecībā uz slepkavības saistību ar izvarošanu, ir divi Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Plēnuma skaidrojumi, ka slepkavības, kas saistīta ar izvarošanu, gadījumā, abi noziedzīgie nodarījumi kvalificējami atsevišķi.⁹⁶

Pēc autora domām, gadījumā, ja slepkavība izdarīta izvarošanas laikā vai tūlīt pēc izvarošanas, nav nepieciešama papildus kvalifikācija pēc speciāla panta par izvarošanu, ja šāds sastāvs jau ir iekļauts Krimināllikuma 117.panta 7.punktā.

Ja izvarošanas procesā vainīgā vardarbīgas darbības bijušas par iemeslu cietušās nāvei, proti, vainīgā nodoms attiecībā pret nāvi izpaudies neuzmanības formā, noziedzīgais nodarījums kvalificējams tikai saskaņā ar Krimināllikuma 159.panta 3.daļas kā izvarošana, kam bijušas smagas sekas.

Tāpat kā slepkavībā, kas saistīta ar laupīšanu, svarīgi ir konstatēt vainīgā nodomu. Nodomam sākotnēji jābūt vērstam uz izvarošanas izdarīšanu, nevis uz noslepkavošanu.

Piemēram, M.P. notiesāts saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 4., 6., 7., 8.punktu par slepkavību, kas saistīta ar izvarošanu šādos apstākļos: M.P., ejot pa ielu, ieraudzījis viņam pretim nākošo meiteni, nolūkā viņu aplaupīt, piegāja pie viņas un iesita viņai ar dūri pa seju. Pēc tam ievilka cietušo tuvākajā mežā, pārmeklēja viņu un novilka viņai no pirksta gredzenu. Pēc tam M.P., nolūka stāties ar cietušo dzimumattiecībās, pavēlēja viņai izgērbties, pēc kā veica dzimumaktu. Tad M.P. nobijās, ka cietusī par notikušo ziņos policijai, un nolēma nolūkā slēpt noziedzīgos nodarījumus nogalināt cietušo. Šajā nolūkā viņš ar nazi iedūra cietušajai kaklā un ar sevišķu cietsirdību izdarīja aptuveni 60 dūrienus cietušās ķermenī, kā rezultātā iestājās viņas nāve. Tiesājamam netika papildus celta apsūdzība šajā epizodē par izvarošanu, kas izraisījusi smagas sekas. Ja ņem vērā jau minētos Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumus, ka abi šie noziedzīgie nodarījumi kvalificējami atsevišķi, minētā lieta būtu jānosūta papildizmeklēšanas veikšanai – apsūdzības uzrādīšanai arī saskaņā ar Krimināllikuma 159.panta 3.daļas. Bet tiesa ir pasludinājusi spriedumu, atzīstot M.P. par vainīgu Krimināllikuma 117.panta

⁹⁶ Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992. gada 24.februāra lēmuma Nr.1, 15.punkts un Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziegumiem: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992. gada 19.oktobra lēmuma Nr.6, 4.punkts // Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga: [b.i.], 2002.

4., 6., 7., 8.punktā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā un sodījusi viņu ar mūža ieslodzījumu.⁹⁷

Savukārt, P.S. nodarījums, kurš, pielietojot vardarbību – sitot ar dūrēm un ar sporta apavos apautām kājām pa galvu un ķermeni un izmantojot to, ka I.A. bija stipri iereibusi, stājās dzimumsakaros pret cietušās gribu, bet pēc izvarošanas aiz dusmām par viņas izrādīto pretošanos, turpināja pielietot pret cietušo vardarbību, kā rezultātā iestājās viņas nāve, kvalificēts kā izvarošanas un slepkavības, kas saistīta ar izvarošanu, kopība.⁹⁸

Autors pievienojas V.Liholajas viedoklim, ka pēc savas konstrukcijas analogiskos noziedzīgos nodarījumos, kādi ir ietverti Krimināllikuma 117.panta 6. un 7.punktā, nevar būt atšķirīga tiesu prakse.⁹⁹

Ņemot vērā, ka atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 49.panta 3.daļai Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnums apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus, Plēnumam būtu nepieciešams atzīt par spēku zaudējušu iepriekš minētos skaidrojumus par izvarošanas un slepkavības kvalifikāciju, norādot, ka slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu, tāpat kā slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu, kvalificējama tikai kā slepkavība pastipriņošos apstākļos.

Iepazīstoties ar citu valstu tiesisko regulējumu, var norādīt, ka arī Polijas kriminālkodeksā¹⁰⁰ paredzēta atbildība par tādu slepkavību pastipriņošos apstākļos, kas saistīta ar izvarošanu. Savukārt, Ukrainas un Krievijas Federācijas kriminālkodeksos kā slepkavību pastipriņošais apstākļis minēta ne tikai tās saistība ar izvarošanu, bet arī ar vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu pretdabiskā veidā.

Autors domā, ka arī mūsu valsts likumdevējam Krimināllikuma 117.panta 7.punktā būtu papildus jānorāda uz slepkavības saistību ar vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu pretdabiskā veidā, jo, pirmkārt, tiesu praksē nereti vainīgās personas vienlaikus izdara abus šos dzimumnoziegumus ar cietušo un, otrkārt, nešķiet loģiski, ka slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu, veido vienu noziedzīgu nodarījumu, bet tāds pats dzimumbrīvības apdraudējums tikai pretdabiskā veidā un cietušā slepkavība jākvalificē pēc noziedzīgu nodarījumu kopības.

Tāds kvalifikācijas risinājums ir rodams krimināllietā Ā.G. un K.V. apsūdzībā, kuri nolaupīja Ļ.R. automašīnu, piespieda viņu apmierināt savas dzimumtieksmes pretdabiskā veidā un pēc tam nogalināja, lai slēptu izdarīto.¹⁰¹

⁹⁷ Krimināllietā Nr.K04-762/03-6, Rīgas apgabaltiesas arhīvs

⁹⁸ Krimināllietā Nr.PAK-604, 2002.gads, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas spriedums

⁹⁹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums Teorija Prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003., 189. – 190. lpp.

¹⁰⁰ Уголовный кодекс Республики Польша. Минск: „Тесей”, 1998. С. 57

¹⁰¹ Krimināllietā Nr.K06-149, 2001.gads Zemgales apgabaltiesa

3.6. Slepkavība, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā

Krimināllikuma 117.panta 9.punkts

Jau Latvijas Kriminālkodeksa 99.pantā bija paredzēts šāds kvalificējošs apstāklis – mantkārīgs nolūks. Izstrādājot Krimināllikumu papildus mantkārīgam nolūkam tika izdalīta arī autores jau pieminētā slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu.

Abi šie slepkavības gadījumi ir materiāli noziedzīga nodarījuma sastāvi un abi noziedzīgie nodarījumi tiek izdarīti aiz mantkārības ar nolūku iedzīvoties. Tādēļ jo svarīgāk ir nošķirt tos vienu no otra.

Ar mantkārīgu nolūku šā punkta izpratnē jāsaprot vēlmi iegūt sev vai citām personām jebkāda veida materiālos labumus – naudu, mantu, mantiskās tiesības, tiesības uz dzīvojamo platību, iegūt iespēju izmantot cietušā mantu, prettiesiski paturēt kādas mantiskas vērtības vai arī vēlmi izvairīties no materiāliem izdevumiem gan sev, gan citām personām – parāda atdošanas, samaksas izdarīšanas, uzturēšanas, alimentu nemaksāšanas u.tml., piemēram, slepkavības izdarītājs ir parādā cietušajam naudas summu, ko nevēlas atdot vai arī apsolīto algu, darba samaksu, tādēļ izdara slepkavību. Šeit subjekts rīkojas, lai saglabātu iespēju paturēt mantu sev. Vai arī par slepkavību mantkārīgā nolūkā var uzskatīt, kad vainīgais noslepkavo savu likumīgi noteikto aprūpējamo, piemēram, vecu, slimu cilvēku, lai nebūtu uzturēšanas izdevumi.

Materiālu izdevīgumu var saskatīt ļoti daudzās un dažādās situācijās, taču nevajadzētu to iztulkot vispārināti, piemēram, ja vīrs noslepkavo sievu, kuru viņš uzturējis, ka tas viņam būtu izdevīgi, jo šāds noziedzīgs nodarījums varēja tikt izdarīts ar motīvu atbrīvoties no viņas un iegūt „brīvību”.

Nereti tiek spriests par to, vai slepkavību var saukt par izdarītu mantkārīgā nolūkā, ja īpašnieks ir centies nosargāt savu īpašumu no apdraudējuma.

Pieņemsim, ka kāds privātmājas īpašnieks naktī savā pagalmā, izdzirdot aizdomīgus trokšņus, iziet ārā un pamana, ka ap viņa automašīnu darbojas zaglis. Ja īpašnieks nošauj šo personu, tad mantkārīgs motīvs šeit nav saskatāms – īpašums vienkārši ticis nesamērīgi aizstāvēts ar apdraudējuma raksturu un apstākļiem.

Par mantkārīgu nolūku nevar uzskatīt slepkavības izdarītāja vēlēšanos atgūt savu mantu vai saglabāt mantu savā likumīgā valdījumā, tāpat kā gadījumā, kad slepkavība izdarīta nolūkā atdot to īpašniekam vai likumīgajam valdītājam.

Autors norāda, ka par slepkavību mantkārīgā nolūkā tiek atzīta slepkavība, ja tiek noslepkavota persona, no kuras vainīgais aizņēmis naudu un kurai tā būtu jāatdod. Taču pretējā gadījumā situācija ir gluži atšķirīga, proti, ja noslepkavots tiek parādnieks, kurš savu parādu nevēlas atdot un to arī nedara, tad šādā rīcībā mantkārība nav saskatāma. Noslepkavojot

parādnieku, persona, tieši otrādi, zaudē jebkuru iespēju parādu jebkad atgūt. Šādas slepkavības motīvs ir atriebība.

Lai atzītu, ka slepkavība izdarīta mantkārīgā nolūkā, ir jākonstatē, ka vainīgās personas mērķis iegūt materiālos labumus vai izvairīties no materiāliem izdevumiem radies līdz slepkavības izdarīšanas vai slepkavības izdarīšanas laikā, neatkarīgi no tā, vai šis mantkārīgais mērķis ir vai nav sasniegts, kā arī neatkarīgi no tā, vai noslepkavotā persona bijusi mantas īpašnieks vai šī manta atradusies tikai tās valdījumā.

Arī slepkavība, par kuras izdarīšanu vainīgajam ir samaksāts vai apsolīts samaksāt, ir uzskatāma par izdarītu mantkārīgā nolūkā.

Piemēram, kādā krimināllietā D.G. celta apsūdzība par citas personas prettiesisku nonāvēšanu (slepkavību) pastipriņošos apstākļos, proti, mantkārīgā nolūkā, sekojošos apstākļos: Z.K. sarunā ar D.G. sāka D.G. uzkūdit izdarīt viņas bijušā znota slepkavību, izskaidrojot slepkavības izdarīšanas nepieciešamību ar to, ka viņai ar znotu laikā, kad viņi dzīvojuši vienā dzīvoklī, radušās naidīgas attiecības, pie tam Z.K. apsūdzēja par znota slepkavības izdarīšanu samaksāt 800 latus. D.G. aiz mantkārības, vēloties saņemt Z.K. apsūdzēto naudu, un lai izvairītos no 100 latu parāda atdošanas Z.K. znotam, piekrita izdarīt viņa slepkavību un nogaidījis sev izdevīgu situāciju, vairākas reizes ar cirvi iesita guļošajam cietušajam pa galvu, kā rezultātā iestājās nāve.¹⁰²

Šajā piemērā var redzēt, ka konstatēti divi mantkārīgā nolūka veidi. Vainīgajam tika piesolīta samaksa par cietušā nogalināšanu, kā arī tas, ka D.G. nevēlējās atdot cietušajam parādu Ls 100 apmērā.

Nevar slepkavību kvalificēt kā izdarītu aiz mantkārības, ja tā izdarīta strīdā par kopējo naudas līdzekļu izlietošanu. Ja vainīgā persona slepkavību izdarījusi citu motīvu dēļ, bet pēc tam paņēmusi mantu, tad nodarījums kvalificējams pēc noziedzīgu nodarījumu kopības – kā slepkavība atkarībā no tās izdarīšanas motīviem un citiem lietas apstākļiem, un kā zādzība.¹⁰³

Slepkavība mantkārīgā nolūkā jānorobežo no slepkavības, kas saistīta ar laupīšanu, jo arī tā ir saistīta ar mantkārīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu - svešas kustamas mantas nolaupīšanu, it īpaši gadījumos, kad iekārotais mantiskais labums tiek iegūts īsā laika sprīdī pēc slepkavības izdarīšanas.

D.Mežulis savā grāmatā ir norādījis uz norobežojošām pazīmēm, kas ļauj nošķirt slepkavību mantkārīgā nolūkā un slepkavību, kas saistīta ar laupīšanu. No subjektīvās puses slepkavība mantkārīgā nolūkā var tikt izdarīta tikai ar tiešu nodomu, jo vainīgais apzinās, ka pēc slepkavības viņš varēs iegūt mantu. Savukārt, slepkavību, kas saistīta ar laupīšanu, var izdarīt gan

¹⁰² Krimināllietā Nr.K04-417/03-5, Rīgas apgabaltiesas arhīvs

¹⁰³ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas teorētiskie pamati un prakse. Firma „AFS”, Rīga, 2001., 102. lpp.

ar tiešu, gan ar netiešu nodomu. No objektīvās puses slepkavību mantkārīgā nolūkā var izdarīt arī bezdarbības ceļā, bet slepkavību, kas saistīta ar laupīšanu – tikai ar aktīvu darbību – laupīšanas uzbrukumū.¹⁰⁴

Latvijas Kriminālkodekss ļāva kvalificēt nodarījumu pēc 99.panta 1.punkta arī tādos gadījumos, kad slepkavība izdarīta, lai iegūtu tiesības uz kādu mantu, iegūtu iespēju izmantot cietušā mantu, vai arī lai izvairītos no materiāliem izdevumiem – parāda atdošanas, samaksas izdarīšanas, alimentu maksāšanas u.c. Krimināllikumā šis viens Latvijas Kriminālkodeksa 99.panta 1.punkts tika sadalīts un pašlaik paredzēta atbildība atsevišķi gan par slepkavību, kas saistīta ar laupīšanu, gan par slepkavību, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā. Šāds paplašinājums ir pozitīvs, jo ne katrs mantkārīgs noziedzīgs nodarījums ir laupīšana, savukārt, laupīšana jebkurā gadījumā ir mantkārīgs noziedzīgs nodarījums.

Kvalificējot slepkavību kā tādu, kas saistīta ar laupīšanu, jākonstatē vainīgā sākotnējais nodoms. Tam jābūt vērstam uz svešas kustamas mantas nolaupīšanu un tās sasniegšanai tiek izmantota vardarbība – līdzeklis, kādu vainīgais izmanto mantas paņemšanai vai paturēšanai. Cietušā noslepkavošana tikai sekmē laupīšanas izdarīšanu, tāpēc no subjektīvās puses to var raksturot kā tiešs, tā arī netiešs nodoms.¹⁰⁵

Tāpat par galveno apstākli, kas ņemams vērā, lai nošķirtu slepkavību, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā, no slepkavības, kas saistīta ar laupīšanu, var nosaukt vardarbību vai vardarbības draudus, kas nepieciešami, lai slepkavību kvalificētu saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 6. vai 9.punktu. Tāpat svarīgi ir arī noskaidrot vainīgā iepriekšējo nolūku – tūlīt iegūt īpašumā cietušā mantu vai īpašumu. Un vēl, atšķirībā no slepkavības, kas saistīta ar laupīšanu, mantkārīgā nolūkā izdarītas slepkavības gadījumā ne vienmēr tiek iegūta ķermeniska manta. Bieži vien tās ir tiesības uz svešu mantu, kā arī citu personu tiesības uz mantu, ne tikai paša vainīgā, piemēram, slepkavība nolūkā iegūt mantojumu.

Persona, ka organizē vai uzkuāda uz slepkavību mantkārīgā nolūkā, saucama pie atbildības par līdzdalību slepkavībā, kas izdarīta mantkārīgā nolūkā, kaut arī tās nodarījuma motivācija nav bijusi saistīta ar mantkārību, bet, piemēram, ar atriebību, taču tā ir sekmējusi mantkārīga nolūka veidošanos slepkavības izdarītāja apziņā.

Arī citu valstu kriminālkodeksos, tai skaitā arī Lietuvas¹⁰⁶, Uzbekistānas, Krievijas Federācijas kriminālkodeksos ir paredzēts šāds kvalificējošais apstāklis – mantkārīgs nolūks. Lietuvas Republikas Kriminālkodeksa 129.pantā papildus mantkārīgam nolūkam nav iekļauts apstāklis, ka slepkavība saistīta ar laupīšanu. Šajā valstī, tāpat kā bija Latvijā, pirms

¹⁰⁴ Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Zvaigzne ABC. Rīga, 2001., 67. lpp.

¹⁰⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2003., 179. lpp.

¹⁰⁶ Lietuvas Republikas Kriminālkodekss. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības: Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.

Krimināllikuma pieņemšanas, ja slepkavība izdarīta saistībā ar laupīšanu, tā kvalificējama pēc noziedzīgo nodarījumu kopības kā slepkavība mantkārīgā nolūkā un laupīšana.

Pēc autora domām, pareizai noziedzīga nodarījuma kvalifikācijai ir svarīgi norobežot Krimināllikuma 117.panta 6. un 9.punktā norādītās slepkavības, jo abos gadījumos slepkavības motivācija ir mantkārība, taču tās atšķiras gan ar objektīvajām, gan subjektīvajām sastāva pazīmēm.

Izanalizējot krimināltiesību teorijā paustās atziņas¹⁰⁷, jāsecina, ka slepkavībai, kas saistīta ar laupīšanu, piemīt tikai tai raksturīgās pazīmes, kādas var nepiemīt slepkavībai aiz mantkārības. Tā Krimināllikuma 117.panta 6.punktā paredzētās slepkavības gadījumā:

1. vainīgā nodoms vērsts uz svešas kustamas mantas nolaupīšanu, tā sasniegšanai tiek pielietota vardarbība - līdzeklis, kādu vainīgais izmanto mantas paņemšanai vai paturēšanai;
2. nodarījumu vienmēr raksturo aktīva darbība - uzbrukums, kas vērsts uz svešas mantas nolaupīšanu;
3. no subjektīvās puses slepkavību raksturo gan tiešs, gan netiešs nodoms, jo cietušā nonāvēšana tikai sekmē laupīšanas izdarīšanu;
4. nodarījums vienmēr saistīts ar kustamas mantas tūlītēju iegūšanu izdarītās laupīšanas rezultātā vai arī ar mēģinājumu iegūt noziedzīgā nodarījuma priekšmetu.

Savukārt, gadījumā, kad tiek izdarīta slepkavība aiz mantkārības, vainīgā nodoms primāri vērsts uz dzīvības atņemšanu cietušajam. Vainīgais apzinās, ka pēc cietušā nonāvēšanas viņš varēs apmierināt savas mantkārīgās tieksmes un vēlas to, tāpēc šajā gadījumā var būt runa tikai par tiešu nodomu. No subjektīvās puses slepkavību aiz mantkārības var izdarīt ne tikai ar aktīvu darbību, kas raksturojas kā uzbrukums, bet arī ar citāda veida darbību, piemēram, noindējot cietušo, vai pat bezdarbību, atstājot bezpalīdzības stāvoklī esošu personu bez ēdiena, dzēriena, medicīniskās palīdzības. Un visbeidzot – cietušā nonāvēšana un mantisko labumu iegūšana laika ziņā var būt attālinātas viena no otras, pie tam vainīgais var iegūt ne tikai kustamu, bet arī nekustamu mantu un tiesības uz mantu.

Piemēram, M.K. un K.D. vienojās savā starpā, ka nolaupīs M.K. vecmātei televizoru. Aizgājuši pie viņas uz dzīvokli, tiesājamie pieprasīja televizoru, bet tad, kad vecmāte atteica, M.K. ar līdzpaņemto metāla caurules gabalu izdarīja vairākus sitienus cietušajai pa galvu. Cietusī nokrita zemē un tiesājamais M.K. ar nolūku nogalināt vecmāti ar jostu centās viņu

¹⁰⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Otrā Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2003., 179.lpp.; Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2001., 67.lpp.; Попов А.Н. Убийства при отягчающих обстоятельствах. Санкт – Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, с. 787 – 793.

nožņaugt. Tā rezultātā iestājās cietušās nāve. Pēc tam, turpinot savu noziedzīgo nodomu iegūt svešu mantu, tiesājamie no cietušās dzīvokļa nolaupīja mantu 147 latu vērtībā.¹⁰⁸

Šajā gadījumā abu personu noziedzīgajā nodarījumā saskatāmas Krimināllikuma 117.panta 6. un 10.punkta pazīmes, jo vainīgās personas ieradās cietušās dzīvoklī ar nodomu nolaupīt viņai piederošo mantu un, tā kā cietusī atteicās atdot pieprasīto televizoru, pret viņu tika pielietota vardarbība. Sākotnēji M.K. un K.D. nebija nodoma cietušo nonāvēt, bet, redzot viņas pretošanos, cietusī tika nožņaugta; faktiski iesāktā laupīšana pārauga slepkavībā, kura nepārprotami bija saistīta ar laupīšanu, kas arī bija pabeigta pēc cietušās tīšas nonāvēšanas.

*Piemēram, G.P. un A.Š. kopīgas alkohola lietošanas laikā vienojās izdarīt A.L. slepkavību nolūkā iegūt viņai piederošo naudu. Lai realizētu savu nodomu, G.P. iedeva A.Š. malkas skaldāmo cirvi, kurš to nostiprināja pie velosipēda un abi vakarā ieradās dārzu kooperatīvā pie A.L. piederošās dārza mājiņas, kur viņa tobrīd dzīvoja. A.Š. ar līdzpaņemto cirvi uzlauza mājiņas durvis un kopā ar G.P. iekļuva priekšnamā, kur A.Š. ar cirvi rokās noslēpās, bet G.P. ar klauvējieniem izaicināja A.L. no istabas. Kad cietusī iznāca priekšnamā, A.Š. ar cirvi iesita viņai pa galvu, bet, kad viņa nokrita, vēl ne mazāk kā 6 reizes iesita pa galvu un ķermeni. Pēc cietušās noslepkavošanas G.P. un A.Š. novietoja viņas līķi gultā un pārmeklēja istabu, kā rezultātā atrada un nolaupīja A.L. piederošo naudu – 216,67 latus.*¹⁰⁹

Šo G.P. un A.Š. 1998.gada 22.jūnijā izdarīto noziedzīgo nodarījumu pirmās instances tiesa, atbilstoši tā laika tiesu praksei kvalificēja kā slepkavību aiz mantkārības un laupīšanu, atzīstot, ka slepkavība izdarīta personu grupā. Apelācijas instances tiesa izslēdza no apsūdzības norādi uz personu grupā izdarītu slepkavību, atzīstot, ka A.L. tīšu nonāvēšanu aiz mantkārības ir izdarījis A.Š., bet G.P. ir bijis šādas slepkavības atbalstītājs. Tāpat apelācijas instances tiesa atzina, ka pirmās instances tiesa ir kļūdaini secinājusi, ka, nolaupot noslepkavotajai A.L. naudu, G.P. un A.Š. ir izdarījuši laupīšanu ar uzbrukumu nolūkā iegūt šo naudu, norādot, ka nodarījumā saskatāmas nevis laupīšanas, bet zādzības pazīmes, kas izdarīta pēc slepkavības.¹¹⁰

Šādu kvalifikācijas risinājumu par pareizu atzina V.Liholaja, norādot to gan šo spriedumu komentārā,¹¹¹ gan arī izmantojot šo piemēru Krimināllikuma 117.panta komentārā.¹¹²

Iebildumus gan pret šādu kvalifikāciju, gan V.Liholajas viedokli izteica U.Krastiņš,¹¹³ kurš par galveno Krimināllikuma 117.panta 6. un 9.punktā paredzēto slepkavību norobežošanā

¹⁰⁸ Krimināllieta Nr.K04-430-23, Rīgas apgabaltiesas arhīvs

¹⁰⁹ Krimināllieta Nr.261/5, 2000. // Tiesu prakse krimināllietās. Tiesu nolēmumi un Dr. iur. V.Liholajas komentāri. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002., 195. – 201. lpp.

¹¹⁰ Krimināllieta Nr.PAK – 119, 2001. Turpat, 202. – 207. lpp.

¹¹¹ Turpat, 207. – 208. lpp.

¹¹² Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Otrā Sevišķā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2003., 183. lpp.

¹¹³ Krastiņš U. Krimināltiesību teorijas un prakses problēmas // Jurista vārds. 23.09., 30.09.2003., Nr.34 (292) un Nr.35 (293).

atzīst faktu, – ir vai nav vainīgajam pirms vardarbības sākšanas vai tās laikā bijis nolūks tūlīt iegūt cietušā īpašumā vai valdījumā esošo mantu, tāpēc arī uzskata, ka atbilstoši Krimināllikumam G.P. un A.Š. nodarījums būtu kvalificējams kā slepkavība, kas saistīta ar laupīšanu, un nevis kā slepkavība aiz mantkārības.

Autors piekrīt U.Krastiņa viedoklim tāpēc, ka G.P. un A.Š. darbībās ir saskatāmas tieši slepkavības, kas saistīta ar laupīšanu, pazīmes. No iztirzātā piemēra redzams, ka, pirmkārt, G.P. un A.Š. iepriekš vienojās par to, ka noslepkavos A.L., lai iegūtu naudu, līdz ar to vardarbības pielietošanas mērķis – pārvarēt cietušās pretestību, kas tieši raksturīgs laupīšanai; otrkārt, nodoms nolaupīt cietušās naudu radās G.P. un A.Š. pirms viņi sāka uzbrukumu, kas liecina par to, ka vainīgo personu nodoms aptvēra gan slepkavības, gan mantas nolaupīšanas izdarīšanu, kas raksturīgs tieši Krimināllikuma 117.panta 6.punktā aprakstītajam noziedzīgajam nodarījumam. Autors uzskata, ka tas fakts, ka starp slepkavību un naudas nolaupīšanu bija neliels laika posms, jo viņiem bija jāpārmeklē istaba un jānovieto līķis gultā, neliecina par to, ka vainīgo personu darbībās saskatāmas zādzības pazīmes.

3.7. Nepilngadīgas personas slepkavība

Krimināllikuma 117.panta 12.punkts

Nepilngadīgas personas slepkavība tiek atzīta par slepkavību, kas izdarīta pastiprinošos apstākļos un atbildība par to paredzēta Krimināllikuma 117.panta 12.punktā, un tā var iestāties, ja:

1. cietušais ir nepilngadīga persona, t.i., vecumā no četrpadsmit līdz astoņpadsmit gadiem;
2. vainīgais apzinās cietušā nepilngadību, bet tas nenozīmē, ka šādu slepkavību var izdarīt tikai ar tiešu nodomu.

Krimināllikuma 117.panta 12.punkts, kas paredz atbildību par nepilngadīgas personas noslepkavošanu, ir salīdzinoši jauns, jo likumā tas tika ietverts tikai ar 2000. gada 18.maija grozījumiem Krimināllikumā, kas stājās spēkā 2000. gada 15.jūnijā.¹¹⁴

Līdz tam Krimināllikumā atbildība par šāda veida noziedzīgu nodarījumu atsevišķā pantā vai punktā nebija paredzēta, kas nebija pareizi, jo arī nepilngadīgas personas tāpat kā mazgadīgas personas Bērnu tiesību aizsardzības likuma 3.panta 1.daļas izpratnē ir bērni un viņiem kā tādiem ir nepieciešams nodrošināt īpašu aizsardzību un gādību.

¹¹⁴ Latvijas Republikas 2000. gada 18.maija likums „Grozījumi Krimināllikumā” // Latvijas Vēstnesis Nr. 197/200, 2000. gada 1.jūnijs

Nepilngadīgas personas dzīvības apdraudējums ir uzskatāms par noziedzīgu nodarījumu ar paaugstinātu bīstamību un šādu nostāju likumdevējs ir paudis ar jau minētajiem grozījumiem Krimināllikumā, ierindojoš to pie slepkavībām pastiprinošos apstākļos.

Salīdzinot Krimināllikumu ar citu valstu – Krievijas Federācijas, Ukrainas, Uzbekistānas Republikas un Francijas kriminālkodeksiem, autors secināja, ka šo valstu kriminālkodeksos kā slepkavības pastiprinošos apstākļos veids, ir izdalīta bezpalīdzības stāvoklī esošas personas slepkavība.

Vienīgi Francijas Kriminālkodeksa 221.4. pantā ir atsevišķi izdalīta nepilngadīgas personas slepkavība un bezpalīdzības stāvoklī esošas personas slepkavība.

Bet tādu valstu kā Polijas Republikas un Ķīnas Tautas Republikas kriminālkodeksos ne mazgadīgas, ne arī nepilngadīgas personas slepkavība nav izdalīta atsevišķā kriminālkodeksa pantā un tātad var secināt, ka šādu personu slepkavība tiek kvalificēta kā parasta slepkavība.

Krimināllikuma 117.panta 12.punktā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objekts ir nepilngadīgas personas dzīvība.

Par nepilngadīgām personām saskaņā ar Latvijas Republikas 1998. gada 19.jūnija „Bērnu tiesību aizsardzības likuma” 3.panta 1.daļu, tiek uzskatītas personas, kas nav sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu.

Obligāts kriminālatbildības nosacījums ir tas, ka vainīgajam ir jāapzinās, ka cietušais ir nepilngadīga persona, kas nozīmē, ka vainīgajam ir jābūt skaidri zināmam, ka cietušais ir nepilngadīga persona, vai arī pēc viņa ārējā izskata jābūt tam redzamam.

No objektīvās puses šādu slepkavību, tāpat kā citas, var izdarīt gan ar aktīvām darbībām – žņaudzot, sitot u.tml., gan arī ar bezdarbību.

No subjektīvās puses šādu slepkavību var izdarīt ar tiešu un netiešu nodomu. Jāpierāda, ka vainīgais ir apzinājies upura nepilngadību vai apzināti pieļāvis tāda apstākļa iespējamību.

Noziedzīgā nodarījuma subjekts ir fiziska, pieskaitāma, vismaz četrpadsmit gadu vecumu sasniegusi persona (vispārējais subjekts).

Piemēram, naktī no 2001. gada 10.augusta uz 11.augustu, atrodoties alkohola ietekmē, sastrīdējies pirms tam ar nepilngadīgo V.B. un būdams greizsirdīgs uz viņu, nepilngadīgais V.K. ieradās mājās pie V.B. Strīda laikā, pēc tam, kad V.B. pateica, ka gaida viņu kopīgo bērnu, V.K., pieļaujot, ka viņa varētu atrasties grūtniecības stāvoklī, jo viņu starpā pastāvēja dzimumattiecības, un nevēloties uzņemt atbildību par bērnu, dusmu iespaidā par V.B. teikto, vēloties un paredzot V.B. nāvi, viņš iedūra V.B. ar virtuvē esošo somu tipa nazi 5 reizes ķermenī

un ar roku iesita viņai ne mazāk kā 3 reizes pa galvu. No gūtajiem miesas bojājumiem, kas pieskaitāmi pie smagiem miesas bojājumiem, kas bīstami dzīvībai, iestājās V.B. nāve.¹¹⁵

Vēl, piemēram, V.N. tika celta apsūdzība saskaņā ar Krimināllikuma 117.panta 6., 8., 10., 12.punktu, 175.panta 4.daļu, proti, 2000.gada 10.oktobrī V.N. grupā ar nepilngadīgo V.V. mantkārīgu tieksmju vadīti, nolūkā nolaupīt nepilngadīgā I.B. vecākiem piederošo mantu, kas atradās cietušā dzīvoklī, vienojās uzbrukt I.B. ar mērķi noslepkavot viņu, kā arī nepieļaut I.B. aizkavēt laupīšanu no dzīvokļa un palīdzēt to atklāt. 2000. gada 27.oktobrī V.N. kopā ar V.V., būdami alkohola reibumā, īstenojot kopīgo noziedzīgo nodomu, ievilināja I.B. meža masīvā, kur V.N. kopā ar V.V. slepkavības nolūkā uzbruka I.B. un ar līdzpaņemto nazi iedūra viņam mugurā 3 reizes. Kad I.B. dūrienu rezultātā nokrita uz zemes, V.N. kopā ar V.V., pārvarot cietušā pretošanos, iesita ar līdzpaņemto gaļas āmuru ne mazāk kā 15 reizes cietušajam pa galvu un ne mazāk kā 5 reizes iespēra ar kājām pa galvu. No gūtajiem miesas bojājumiem iestājās cietušā nāve.¹¹⁶

¹¹⁵ Krimināllieta Nr..K04-1699/02-4, Rīgas apgabaltiesas arhīvs

¹¹⁶ Krimināllieta Nr.K04-1028/02-2, Rīgas apgabaltiesas arhīvs

Kopsavilkums

1. Pētījuma laikā autors secināja, ka kopumā Krimināllikumā ieviestās novitātes vērtējamas pozitīvi. Mūsdienu Krimināllikums ir daudz izsmeļošāks un skaidrojošāks kā iepriekšējie kodeksi, kas bija spēkā Latvijā.

2. Pēc autora domām, likumdevējs ir veiksmīgi izdalījis kā patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus *slepkavību pastiprinošos* un *sevišķi pastiprinošos apstākļos*. Paplašinot šo apstākļu loku, tiek atvieglota noziedzīgo nodarījumu pareiza kvalifikācija un arī piemērojamā soda noteikšana.

3. Sakarā ar to, ka aizvien vairāk jaunieši iesaistās dažādos noziedzīgos grupējumos un vardarbība pastiprinās arī skolas audzēkņu vidū, par subjektu autors piedāvā uzskatīt personu jau no divpadsmit gadu vecuma. Jebkurā situācijā – katrs gadījums ir jāizskata individuāli, pēc iespējas piemērojot nepilngadīgajiem audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus.

4. Krimināllikumā veiksmīgāk kā iepriekš ir dota nepieskaitāmības definīcija. Ir paredzēta iespēja mīkstināt kriminālatbildību personām, kuras atrodas ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī. Šādā situācijā personas ārstēšana notiek arī brīvības atņemšanas iestādēs.

5. Darba gaitā autors izstrādājis un izvirzījis vairākus secinājumus par nepieciešamību pilnveidot atbildības par dzīvības apdraudējumu reglamentāciju un nodrošināt krimināltiesību normu vienveidīgu izpratni un piedāvā sekojošus priekšlikumus esošo problēmu risināšanai:

5.1. Pastāv nepieciešamība pilnveidot atbildības par dzīvības apdraudējumu reglamentāciju un nodrošināt krimināltiesību normu vienveidīgu izpratni, līdz ar to priekšlikums no autora puses ir norādīt Krimināllikuma 117.panta 7.punktā arī uz slepkavības saistību ar vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu pret dabiskā veidā, jo, pirmkārt, tiesu praksē nereti vainīgās personas vienlaikus izdara abus šos dzimumnoziegumus ar cietušo un, otrkārt, nešķiet loģiski, ka slepkavība, kas saistīta ar izvarošanu, veido vienu noziedzīgu nodarījumu, bet tāds pats dzimumbrīvības apdraudējums tikai pret dabiskā veidā un cietušā slepkavība jākvalificē pēc noziedzīgu nodarījumu kopības.

5.2. Lai gan Krimināllikums neizslēdz nāves soda piespriešanu par slepkavību sevišķi pastiprinošos apstākļos, Valsts prezidents jau 1996. gada 15.aprīlī ir pasludinājis moratoriju nāves soda izpildīšanai. 1996. gada 15.aprīlī Latvijas Republikas Saeima ratificēja valsts pievienošanas 1950. gada Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības 6.protokolam, kurš paredz nāves soda atcelšanu un nosaka, ka „nevienam cilvēkam nedrīkst piespriest šo sodu vai to izpildīt”. Tomēr, vērtējot noziedzību mūsu valstī, to, ka vēl joprojām tiek izdarīti lieli, grupveida noziedzīgi nodarījumi – slepkavības, arī pasūtījuma slepkavības, kas tiek izdarītas aiz mantkārības, tādējādi

nevajadzētu pilnībā atteikties no šī izņēmuma soda veida – nāves soda, un tas būtu jāiekļauj arī Krimināllikuma 117.panta sankcijā.

5.3. Ņemot vērā to, ka lielākā daļa noziedzīgo nodarījumu tiek izdarīti alkohola vai narkotisko vielu reibumā, autors uzskata, ka nepieciešams apsvērt iespēju personām, kuras noziedzīgo nodarījumu izdarījušas alkohola vai narkotisko vielu reibumā, noteikt piespiedu ārstēšanos attiecīgā medicīnas iestādē, ietverot to kā papildsodu Krimināllikumā.

5.4. Psihologu veikto pētījumu rezultātā ir izdarīts secinājums, ka agresīvas filmas rosina agresivitāti. Turklāt slepkavība tajās tiek rādīta kā ikviena ikdienišķa nodarbība. Līdz ar to, jāveic neatliekami pasākumi noziedzības samazināšanai: bērniem un jauniešiem jānodrošina tiesības uz izglītību un darbu; jāierobežo to filmu skaits, kurās tiek atspoguļota vardarbība (tai skaitā arī multiplikācijas filmas, kurās saskatāma vardarbība) un jāveicina to jauniešu, kas jau nonākuši konfliktā ar likumu, audzināšana.

5.5. Pēc autora domām, ir svarīgi arī samazināt laika posmu starp izdarīto noziedzīgo nodarījumu un tā sodīšanu.

5.6. Lai panāktu efektīvu noziedzības apkarošanas līmeni valstī, uzmanību vajadzētu pievērst tādām mazāk apzinātām, bet ne mazsvarīgām faktoram kā pašas sabiedrības līdzdalībai noziedzīgu nodarījumu atklāšanā.

6. Neapšaubāms ir fakts, ka bez iedzīvotāju atbalsta daudzu noziedzīgu nodarījumu atklāšana kļūst ļoti sarežģīta. Piemēram, pret cietušo izdarīts sevišķi smags noziedzīgs nodarījums un netālu ir bijuši aculiecinieki. Sākot izmeklēšanu izrādās, ka liecinieki nav neko redzējuši, ne dzirdējuši. Nav grūti paredzēt, cik sarežģīti šādos gadījumos ir panākt sekmīgu lietas izmeklēšanu un vainīgo sodīšanu. Šie pasākumi ir veicami valstiskā līmenī, bet iedzīvotājiem ir godprātīgi jāpilda tiem uzliktie pienākumi, kā arī jāizmanto piešķirtās tiesības.

Annotation

The theme of this diploma is “ Murder Committed in aggravating Circumstances”.

The work consists of the preamble, three parts and the conclusion.

In the preamble attention is paid to the place of murder among other crimes.

In the first part is given the generalization of the historical evolution of the criminal law in its part of murders - from the Roman law to the Latvian first Republic Punishment Law and the Latvian Criminal Code.

In the second part is given the report on murder and its common signs. This crime objective features and subjective features are described in details.

In the third part is given a short characteristic of murder with aggravating circumstances. There are few circumstances which are shown in details prescribed in the article Nr.117 of the Latvian Criminal Code: killed woman was pregnant; murder accompanied with robbery; murder accompanied with rape; murder with profit intent; murder of juvenile person. There are shown many problems that concern qualification of murder, also there is an analysis of juridical practice in each case of aggravating circumstances.

In conclusion is given an appraisal of changes that prescribed in the Latvian Criminal Code, and also some thoughts about optimizing criminal liability for murder under aggravating circumstances and ensuring legislator's will common understanding in trial practice.

Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts

Literatūra

1. Krastiņš U. Mācība par nozieguma satāvu. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 1994.
2. Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000.
3. Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri 1.sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs. – 16.gs. Rīga: [b.i.], [s.n.], 1998.
4. Liholaja V. Atbildība par nedzimuša un jaundzimuša bērna dzīvības apdraudējumu. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.
5. Liholaja V. Noziedzīgi nodarījumi pret personu. Mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Universitāte, 1998.
6. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums Teorija Prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.
7. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas teorētiskie pamati un prakse. Rīga: Firma „AFS”, 2001.
8. Mežulis D. Personas krimināltiesiskā aizsardzība. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2001.
9. Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Rīga: [s.n.], 1934.
10. Mincs P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Otrs pārstrādāts un papildināts iespiedums. Rīga: Latvijas Universitāte, 1939.
11. Niedre A. Latvijas Kriminālkodekss un komentāri pie atsevišķiem Latvijas Kriminālkodeksa pantiem. Rīga: Privatizējamā valsts SIA „TIC”, 1998.
12. Krastiņš U. Liholaja V. Lietuvas Republikas kriminālkodekss. Salīdzināmās krimināltiesības: Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
13. Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārējā un sevišķā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999.
14. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – pratiskais komentārs. Pirmā Vispārīgā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2003.
15. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Otrā Sevišķā daļa. Rīga: Firma “AFS”, 2003.
16. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999.
17. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa. Papildināts izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001.

18. Mincs P., Ehlerss H., Jakobi P., Lauva J. 1933.gada 24.aprīļa Sodū likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem. Rīga: [s.n.], 1934.
19. Judins A. Par slepkavību, kas saistīta ar citiem noziegumiem // Latvijas Vēstnesis. Jurista vārds. 19.12.2000. Nr.40.
20. Krastiņš U. Krimināltiesību teorijas un prakses problēmas // Latvijas Vēstnesis. Jurista vārds. 23.09., 30.09.2003., Nr.34 (292) un 35 (293).
21. Krastiņš U. Par vienu strīdīgu Krimināllikuma pantu // Latvijas Vēstnesis. Jurista vārds. 05.12.2000. Nr.38
22. Liholaja V. Vēlreiz par vienu strīdīgu krimināltiesisko normu. // Latvijas Vēstnesis. Jurista vārds. 03.04.2001., Nr.203.
23. Reigase A. Kriminālā likumdošana Latvijā: vakar, šodien un rīt. // Juristu žurnāls Nr.3, 1995.
24. Бородин С.В. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. Москва: [s.n.], 1994.
25. Бородин С.В. Преступление против жизни. Москва: Юрист, 2000.
26. Комментарий к Уголовному кодексу РФ с постановочными материалами и судебной практикой. Москва: издательство „Менеджер”, 2001.
27. Курс советского уголовного права. Часть особенная. Том 5. Москва: [s.n.], 1971.
28. Лопашенко Н.А. Основы уголовно – правового воздействия. Санкт – Петербург: Юридический центр Пресс, 2004.
29. Попов А.Н. Убийства при отягчающих обстоятельствах. Санкт – Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.
30. Рабовладельческое и феодальное государство и право стран Азии и Африки. Москва: [s.n.], 1981.
31. Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов. Москва: [s.n.], 1998.
32. Пионтковский А.А., Ромашкин П.С., Чхиквадзе В.М. Преступление против личности её прав. Том 5. Москва: [s.n.], 1971.
33. Волженкин Б.В. Принцип справедливости и проблемы множественности преступлений по Уголовному кодексу РФ // Законность. 1998., Nr. 12.
34. Коробеев А.И. Убийство лица, заведомо для виновного находящегося в беспомощном состоянии: Материалы международной научной конференции // Уголовное право в XXI веке. Москва: [s.n.], 2002.

Normatīvie akti

35. ANO 1948. gada 10.decembra „Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija” // Cilvēka tiesības. Starptautisko līgumu krājums. 1.sējums (Pirmā daļa). Universālie līgumi. Apvienotās Nācijas Ņujorka un Ženēva, 1994.
36. Latvijas Republikas Satversme / Latvijas Republikas konstitucionālais likums. Pieņemts Latvijas Satversmes Sapulces kopsēdē 15.02.1922.; stājies spēkā 07.11.1922. ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 23.10.1998. // Latvijas Vēstnesis Nr.308, 23.10.1998.
37. Krimināllikums / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 17.06.1998.; stājies spēkā 01.04.1999. // Latvijas Vēstnesis Nr. 199, 08.07.1998.
38. Grozījumi Krimināllikumā / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republika Saeimā 18.05.2000.; stājies spēkā 01.06.2000. // Latvijas Vēstnesis Nr.197/200, 01.06.2000.
39. Seksuālās un reproduktīvās veselības likums / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 31.01.2002.; stājies spēkā 01.07.2002. // Latvijas Vēstnesis Nr.27, 19.02.2002.
40. Cilvēka audu un orgānu uzkrāšanas, uzglabāšanas un izmantošanas noteikumi / Ministru kabineta noteikumi Nr.398. Pieņemti Latvijas Republikas Ministru kabinetā 15.07.2003.; stājās spēkā 19.07.2003. // Latvijas Vēstnesis Nr. 106, 18.07.2003.
41. Grozījumi Latvijas Kriminālkodeksā / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 21.09.1995.; zaudējis spēku 01.04.1999. // Latvijas Vēstnesis Nr.154, 06.10.1995.
42. Sodlu likumi par krimināliem un pārmācīšanas sodiem 1885.gada redakcijā. Rīga: Dienas lapas apgāds, 1892.
43. 1933.gada 24.aprīļa Sodlu likums. Rīga: [b.i.], 1934.
44. 1903. gada 22.marta Sodlu likumi. Rīga: [b.i.], 1925.
45. Latvijas Pagaidu Valdības likumu un rīkojumu krājums. Dokuments Nr.10, Rīga. [s.n.], 1919.
46. Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs Nr.33/34, Rīga, 1991.
47. KPFSR Kriminālkodekss ar pārgrozījumiem līdz 1944.gada 15.aprīlim. Maskava: PSRS ГУК juridiskā izdevniecība, 1944.
48. Уголовный кодекс Голландии. Санкт – Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.
49. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.
50. Уголовный кодекс Республики Польша. Минск: „Тесей”, 1998.

51. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. С изменениями и дополнениями на 15 июля 2001 года. Санкт – Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.
52. Уголовный кодекс Российской Федерации. Москва: Юркнига, 2004.
53. Уголовный кодекс Украины. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.
54. Уголовный кодекс Франции. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.

Tiesu prakse

55. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmuma krājums. Rīga: [b.i.], 2002.
56. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga: [b.i.], 1990.- 1995.
57. Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšām slepkavībām: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992. gada 24.februāra lēmuma Nr. 1 15.punkts un Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziedzumiem: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1992. gada 19.oktobra lēmuma Nr. 6, 4.punkts // Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga: [b.i.], 2002.
58. Par likuma piemērošanu krimināllietās par svešas mantas nolaupīšanu: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 2001. gada 14.decembra lēmums Nr. 3 // Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums. Rīga: [b.i.], 2002.
59. Tiesu prakse krimināllietās. Tiesu nolēmumi un Dr. iur. V.Liholajas komentāri. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.
60. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 1992. gada Plēnuma lēmums Nr. 6 „Par tiesu praksi, piemērojot likumus, kas nosaka kriminālatbildību par dzimumnoziedzumiem”
61. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmums Nr.3 „Likuma piemērošana krimināllietā par svešas mantas nolaupīšanu”, 2001. gada 14.decembris
62. Krimināllieta Nr.K04-626/03-18, Rīgas apgabaltiesas arhīvs
63. Krimināllieta Nr.K04-206/03-12, Rīgas apgabaltiesas arhīvs
64. Krimināllieta Nr.K04-430-23, Rīgas apgabaltiesas arhīvs
65. Krimināllieta Nr.K04-762/03-6, Rīgas apgabaltiesas arhīvs
66. Krimināllieta Nr.K04-417/03-5, Rīgas apgabaltiesas arhīvs
67. Krimināllieta Nr.K04-931/03-6, Rīgas apgabaltiesas arhīvs
68. Krimināllieta Nr.K04-1699/02-4, Rīgas apgabaltiesas arhīvs
69. Krimināllieta Nr.K04-1028/02-2, Rīgas apgabaltiesas arhīvs
70. Krimināllieta Nr.K04-586/03-4, Rīgas apgabaltiesas arhīvs
71. Krimināllieta Nr.K04-647/03-18, Rīgas apgabaltiesas arhīvs

72. Krimināllieta Nr.K-537/2-1999, Rīgas apgabaltiesas arhīvs
73. Krimināllieta Nr.K04-206/03-12, Rīgas apgabaltiesas arhīvs
74. Krimināllieta Nr.K06-149, 2001.gads Zemgales apgabaltiesas arhīvs
75. Krimināllieta Nr.PAK-604, 2002.gads, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palātas spriedums
76. Krimināllieta Nr.K05-35, 2002.gads, Vidzemes apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas spriedums
77. Krimināllieta Nr.PAK-102, 2000.gads, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu tiesu palātas spriedums
78. Krimināllieta Nr.K05-30, 2001.gads, Vidzemes apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas spriedums
79. Krimināllieta Nr.1-68, 1999.gads, Latgales apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēģijas spriedums
80. VP Rīgas reģiona pārvaldes Olaines iecirknī 2009. gada 16.augustā uzsāktais kriminālprocess Nr. 11352054109 pēc Krimināllikuma 117.panta 4.punkta

Interneta resursi

81. Balvu rajonā vīrieti tur aizdomās par civilsievai liķa apgānīšanu. Diāna Odumiņa, 19.maijs (2003) 08:52, <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/regionos/article.php?id=36621>, [12.08.2009.]
82. Integrētās Iekšlietu Informācijas sistēmas dati uz 31.08.2009, (ņemot vērā, ka apkopojums par pilnu augusta mēnesi tiek veikts 05.09.2009.), http://iis.ic.iem.gov.lv/iis_r/iis_z_content.get?iname=hader.html, [01.09.2009.]
83. LR Centrālās statistikas pārvaldes datu bāze tēmā „Sabiedriskā kārtība un tiesu sistēma”, <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>, [17.09.2009.]
84. Valsts policijas darbības rezultāti 2008. gadā, <http://www.vp.gov.lv/?sadala=189> [24.09.2009.]

Apliecinu, ka bakalaura darbu esmu uzrakstījusi patstāvīgi, izmantojot darbā norādītos avotus, un darbs nav plāgiāts.

/Darba autora paraksts, datums/

Bakalaura darbs aizstāvēts:

Bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

2010.gada __. _____

un novērtēts ar atzīmi _____

Komisijas priekšsēdētājs _____